

פרוטוקול מס' 238

מישיבת ועדת הכספים
יום חמישי, א' באייר התש"ן (26 באפריל 1990), שעה 10:00

נכחו:

חברי הועדה:

א' שוחט - היו"ר
א' אבוהצירא
ח' אורון
מ' איתן
ש' אלוני
נ' ארד
א' בן-מנחם
ג' גדות
ג' גל
א' דיין
י' הורביץ
א' ויינשטיין
רן כהן
יאיר לוי
ע' סולודר
ע' עלי
ש' עמור
ר' ריבלין
ח' רמון
ש' שטרית
י' שמאי
ג' שפט
ד' תיכון

מוזמנים:

ע' אונגר - מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון
ג' ויתקון - מנכ"ל מינהל מקרקעי ישראל
ד' בועז - משרד האוצר, הממונה על התקציבים
א' יונס - " " החשב הכללי
א' גבאי, א' ספרן, ר' שגב - משרד האוצר
ע' גורן, א' יוסף, א' לוין, י' שורץ - משרד הבינוי והשיכון

מזכיר הועדה: א' קרשנר

יועצת כלכלית: ס' אלחנני

יועץ משפטי: א' דמביץ

קצרנית: א' אשמן

סדר היום: א. רכישת האכסניה סנט ג'ון בעיר העתיקה בירושלים
ב. שינויים בתקציב משרד הבינוי והשיכון לשנת 1990
(פניות 4-5, 16 - 30,000 התחלות בניה)

א. רכישת האכסניה סנט ג'ון בעיר העתיקה בירושלים

היו"ר א' שוחט:

אני פותח את הישיבה.

י' לוי:

הצעה לסדר.

היו"ר א' שוחט:

על סדר היום שלנו יש נושאים רציניים מאד, אני מבקש מחברי הועדה להמנע מהפרעות. מכיוון שהחשב הכללי צריך לצאת מכאן בשעה 11:15, סדר הדיון יהיה כדלקמן. נשמע תחילה הבהרות בענין העברת כספים לרכישת הבית ברובע הנוצרי בירושלים העתיקה. נשמע את מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, את החשב הכללי ואת הממונה על התקציבים. לאחר מכן אתן אפשרות לחברי הכנסת להתייחס לדברים ולשאל שאלות. אם הדיון בנושא זה לא יסתיים עד השעה 11:15, נפסיק היום ונחדש את הדיון בישיבה אחרת. היום נמשיך נמשך בדיון על השינויים בתקציב משרד הבינוי והשיכון - בניית דירות לעולים. לפני רשימת החברים שנרשמו לדיון על תקציב משרד הבינוי והשיכון.

א' ויינשטיין:

הצעה לסדר. הועדה החלה בדיון בנושא מסוים: הבניה לעולים. הדיון הזה לא הסתיים. הנושא הוא דחוף וחמור. עם כל הכבוד לחשב הכללי, אנחנו מבקשים להמשיך בדיון על תוכניות הבניה לעולים חדשים, ולאחר מכן אפשר יהיה לעבור לנושא חדש, שלא היה על סדר היום.

היו"ר א' שוחט:

הנושא עומד על סדר היום.

א' ויינשטיין:

אני מבקש לא לשנות את סדרי הדיון והפרוצדורה בוועדת הכספים. אדוני היושב ראש, עם כל הכבוד, אתה יוצר תקדימים, שלא תוכל להגן עליהם, אתה עצמך תקומם נגדם.

אני מבקש להעמיד את הצעתי להצבעה.

ר' ריבלין:

אנחנו מוקירים את היושב ראש ומכבדים גם את כישוריו וגם את הגינותו, אבל אני רואה כאן סטייה מהנורמות שאדוני קבע לעצמו לפני שהפך לפוליטיקאי והחזיק בהן גם לאחר שהפך לפוליטיקאי בכל מה שקשור ליושר ציבורי.

ש' אלוני:

זה ענין של פרוצדורה.

ר' ריבלין:

לפעמים פרוצדורה יורדת למהות יותר מהמהות.

מכיוון שקליטת עליה ובניה לעולים זה נושא חם, לא צריך להפסיק את הדיון בנושא זה ולכנס לנושא חם אחר. צריך להמשיך בדיון שאנחנו עומדים בעיצומו, לסיים אותו ולאחר מכן לדון בכבוד רב בנושא אחר.

היו"ר א' שוחט:

הבקשה של החשב הכללי והתשובה החיובית מצידי היא בונה-פידה, היא לא פוליטית ולא נוגעת לשום דבר. אנחנו היום נקיים ואני מניח שגם נסיים את הדיון על הקצבות לתוכנית הבניה לעולים. פנה אלי החשב הכללי ואמר לי שהוא חייב להיות בישיבה חשובה מאד, ומכיוון שעניין רכישת הבית בעיר העתיקה על סדר היום של הועדה, הוא ביקש להקדים את הדיון בעניין זה. בתחילת דברי הגבלתי את זה בזמן, אמרתי שאם לא נסיים בנושא זה נפסיק אותו ונמשיך בדיון על הבניה לעולים. אין לדבר שום משמעות פוליטית ולא אחרת.

ד' תיכון:

אני מוחה נגד הכללת הנושא הזה בסדר היום של הועדה, שנעשתה תוך כדי הישיבה שלשום.

החשב הכללי בא לכאן לבקש שאנחנו נאשר אחריות מדינה בסך 250 מיליון שקל, והוא לא יכול להעזר כשאנחנו מתדיינים בנושא כל כך חשוב. אם אתה רוצה אחריות מדינה בסך 250 מיליון שקל, הואל בטובך להשתתף בדיון.

ח' אורון:

אולי זה נכון גם לגבי השר הממונה?

ד' תיכון:

מצידי, תזמין את כל הממשלה. אכן ראוי שרבים מהשרים ישתתפו בדיון הזה. אבל לא יתכן שהחשב הכללי לא יהיה כשדנים על אחריות מדינה בסכום כזה.

א' יונס:

אנחנו מבקשים תקציב, לא ערבות מדינה.

ד' תיכון:

אני מדבר על אחריות מדינה. זה תפקידך, אתה ממונה על אחריות המדינה.

י' לוי:

מאחר שאנחנו עוסקים בנושא בניית דירות בעיקר בשביל עולים, אני מבקש מהיושב ראש לפנות לאוצר ולבקש שירכזו במסגרת את כל ההטבות שמגיעות לעולים חדשים מכל המסגרות, כדי שנדע מה אנחנו נותנים לעולים. אני מבקש שזה ייעשה בהקדם. ולא, אתבע מהיועץ המשפטי לוועדה שיעמוד על כך.

י' גולדברג:

הצעה לסדר. באתי במיוחד לישיבה הזאת כי ידעתי שעל סדר היום עומד נושא הבניה לעולים. זהו הנושא החשוב ביותר על סדר היום הלאומי שלנו. אפשר להעלות לדיון כל נושא חשוב אחר, אני לא שולל את הדיון בנושא שמעלה היושב ראש, אבל מבחינת סדרי העדיפויות לא יעלה על הדעת להסיר את הבניה לעולים מסדר היום. זה הנושא הראשון בסדר העדיפויות הלאומי, ואני חושב שההפגנה שהיתה אתמול של עולים מבדית המועצות המחישה את הדבר.

רן כהן:

הייתי שם. הזעקה שלהם היא על שנה שלא בניתם, לא על שעה.

ד" תיכון:

האחראי לכך היה שמעון פרס, שהיה שר האוצר.

דן כהן:

גם משרד השיכון, גם ראש הממשלה, הממשלה.

א" ויינשטיין:

אני מבקש להעמיד הצעתי להצבעה.

היו"ר א" שוחט:

אני דוחה את בקשתך. שמעתי את כל ההערות וההצעות לסדר. עד השעה 11:15 נקיים דיון על רכישת הבית ברובע הנוצרי בעיר העתיקה. בשעה 11:15 נפסיק את הדיון בנושא זה, אפילו אם לא כל חברי הוועדה יגיעו לרשות הדיבור, ונמשיך אותו בישיבה אחרת.

למה ביקשנו לדון בנושא זה? לאחר שקראתי בעתון על רכישת הבית ברובע הנוצרי ועל כניסת המתנחלים משיבת עטרת-כוהנים והתחילו לעוף שמועות שהדבר נעשה בתקציב מדינה, פניתי לחשב הכללי ולממונה על התקציבים ושאלתי אותם אם הם יודעים על העברת הכספים, אם הדבר נעשה בתאום אתם, אם ידוע להם שלמטרה זו הועברו כספי מדינה. כל זה לאחר שבדקתי שאכן הכספים לחברת הימנות צריכים להגיע מכספי מדינה. התשובות שקיבלתי מהחשב הכללי ומן הממונה על התקציבים היו שהם לא היו בסוד העניין, הם לא ידעו על קניית הבית, הם לא ידעו על העברת הכספים.

ד" תיכון:

תפנה למבקר המדינה, לא לוועדת הכספים.

היו"ר א" שוחט:

מעבר לויכוח האידאולוגי בינינו, אם צריך להתנחל בעיר העתיקה או לא צריך, ועדת הכספים צריכה לרדת לשורש העניין לבדוק פעולות של הממשלה שלא ברור אם נעשו מסעיפים מתאימים ובדרך נכונה. אני חושב שאנחנו חייבים לקבל על כך הסברים ותשובות.

מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, בבקשה.

נ" אונגר:

שמעתי דבריו של יושב ראש הוועדה, שמעתי מדוע ביקש להעלות את הנושא לסדר היום ומה הוא רוצה לשמוע מאתנו. אבל אני לא יכול שלא להרחיב קצת את היריעה, כי באמצעי התקשורת נאמרו דברים כאלה ואחרים.

אפשר לנהל ויכוח פוליטי על השאלה אם הפעולה היתה נבונה או לא נבונה, אם זה נכון או לא נכון, אם יש בזה יתרון פוליטי או חסרון פוליטי, ואני כפקיד מדינה בוודאי לא מוסמך להביע דעה בנושא זה. אבל אני קובע באופן חד משמעי: מבחינת החוק, מבחינת הנהלים, מבחינת סדרי עבודה של משרד הבינוי והשיכון מזה שנים, אולי עשרות שנים, מבחינת סדרי עבודה של תקציב המדינה ושל ועדת הכנסת מבקרת ומפקחת על תקציב המדינה - לא היה בזה שום דבר יוצא דופן, או חריג, בוודאי לא היה דבר בלתי חוקי, ולעניות דעתי לא היה גם דבר שסוטה מן הנוהל.

בתקציב המדינה יש מאות אלפי סעיפים, מהם כלליים יותר ומהם פרטניים. יש סעיפים דווקניים וחד משמעיים: לך ועשה בסכום זה וזה פעולה כזאת וכזאת. יש סעיפים שהם הרבה יותר כלליים. אתן דוגמה מובהקת. למשרד השיכון יש תקציב פיתוח

100 מיליון שקל. האם מישהו בוועדת הכספים או בכנסת או באיזה שהוא מקום קבע פעם איך יחולק תקציב הפיתוח, אם יפתחו יותר בגליל או בנגב, או יותר ביהודה ושומרון או בשפלת החוף? אלה פרוגרמות שנקבעות על פי שיקולים מקצועיים ועל פי צרכים שונים, וכל עוד הדברים נעשים על פי החוק ובנוהל תקין זהם עומדים לבקרה ציבורית - - -

ש"י אלוני:

מהי בקרה ציבורית אם לא ועדת הכספים?

ע"י אונגר:

כן ועדת הכספים. אבל אני אומר שועדת הכספים מעולם לא נכנסה לפרטי פרטים של הפרוגרמות איך אנחנו מחלקים כל סעיף בתקציב לפעולות השונות. הנוהל עד היום שועדת הכספים מוודאת שאנחנו לא לוקחים תקציבי פיתוח ועושים בהם כבישים. זה דבר שאסור לעשות, זאת עבירה על חוק התקציב. אסור לקחת תקציבי שיקום שכוונות ולעשות בהם התיישבות ביהודה ושומרון או בכל מקום אחר. צריכה בהחלט להיות בקרה תקציבית, אבל מעולם לא נכנסו לסעיפים לבדוק איך נעשתה החלוקה. יש אלפי סעיפים במשרדים השונים, ובמיוחד במשרד השיכון שהוא משרד עתיר סעיפים ועתיר תקציבים ועתיר פעילויות.

היו"ר א"י שוחט:

תגיד לנו מאיזה סעיף הועבר הכסף.

ע"י אונגר:

אגיד הכל. האם הישיבה הזאת פתוחה או סגורה?

היו"ר א"י שוחט:

אין כאן עתונאים, אבל צא מתוך הנחה שכל מה שאתה אומר יכול להתפרסם.

ד"י תיכון:

אתה יכול לבקש שהישיבה תהיה סגורה. נושא הימנותא קיבל תמיד חיסיון, לפחות בועדה לענייני בקורת המדינה. לא אני ביקשתי שם חיסיון.

היו"ר א"י שוחט:

אנחנו לא מדברים כעת על הימנותא. אנחנו מדברים על העברת כסף ממשרד השיכון, מאיזה סעיף היתה ההעברה, כיצד נעשתה ומי אישר אותה.

א"י ויינשטיין:

הצעה לסדר. כחבר בוועדה החסויה, אני רוצה לומר למנכ"ל משרד השיכון שאם יש דבר שהוא חושב שצריך להיות חסוי, אל יאמר אותו כאן. אתה יכול לבקש להעביר אותו לוועדה החסויה. אם יש דבר שלדעתך עלול לפגוע במשהו באינטרס של המדינה, אל תאמר אותו כאן.

ע"י אונגר:

אני מבין שהישיבה איננה חסויה ולכן ארשה לעצמי לומר דברים בצורה כללית, דברים שידועים לציבור הרחב, ובוודאי תבינו שהדברים הם עמוקים יותר. במשך שנים רבות, מאז קום המדינה ואולי גם לפני כן, אבל בוודאי בשנים האחרונות יש פעילויות רבות של פינוי, רכישת קרקעות ורכישת מבנים בכל רחבי המדינה.

ש"י אלוני:

תגיד: בכל רחבי ארץ-ישראל. כי זה גם מעבר לתחום השיפוט של המדינה.

ע"י אונגור:

נכון, ברחבי ארץ ישראל כולה. אם כי אני לא נדרש כרגע לפעולות ביהודה שומרון וחבל עזה, מפני שהפעולה שנדונה היום היא פעולה בירושלים שעליה חל חוק מדינת ישראל לכל דבר וענין כמו בתל-אביב ובחיפה. לכן הכללים שמחייבים את משרד הבינוי והשיכון או כל גוף אחר הם אותם כללים.

משרדי ממשלה שונים, לרבות משרד הבינוי והשיכון, מעורבים באתרים שונים בפעולות פינוי, רכישת קרקעות, רכישת מבנים שיפוצם ואיכלוסם. בירושלים עצמה הפעילות בתחום הזה היא נרחבת יותר מאשר בכל מקום אחר.

אם מדובר ברכוש של כנסיות, חלקים ניכרים של ירושלים, במזרח ובמערב, הם רכוש כנסייה. מדינת ישראל היתה מעורבת כל השנים, במישרין ובעקיפין, בנסיונות ובמאמצים, שחלקם הצליחו וחלקם לא הצליחו, לרכישת קרקעות וגאולתם. כיוון שאנחנו בישיבה פתוחה, אתן רק כמה דוגמאות. בשנות החמישים רכשו את כל טלביה. בשנים שלאחר מכן רכשו את מיתחם _____. רכשו שטחים נרחבים מאד בירושלים כולה. גבעת אורנים נרכשה לפני מספר שנים, לבסוף זה עבר לבעלות כלל-אזורים והם בנו שם שכונה גדולה. ממשלת ישראל רכשה את מנזר וכנסית נוטרדאם. זה נעשה לפני 1977, בתקופה שאבא אבן היה שר החוץ. הפעולה הזאת בוצעה עד הסוף והרכישה נרשמה. אני מתייחס אך ורק לדברים שנעשו מתקציבי מדינה שהועברו כך או אחרת. רק לאחר שהיתה פניה של האפיפיור ושר החוץ אבא אבן קיבל הבטחה שיקיימו יחסים דיפלומטיים עם ישראל אם יחזירו את הבעלות על נוטרדאם, בוצעה פעולה הפוכה של החזרת הבעלות.

גם בין חומות העיר העתיקה נעשתה פעולה רחבה מסוג זה. אינני זוכר בדיוק מתי, אבל בין 1977 ל-1980 נרכשו קרקעות מהפטריאך הארמני, ברובע הארמני, צורפו לרובע היהודי ונבנו שם 32 דירות שמאוכלוסות היום יהודים. היתה רכישה של בריכת השולטן, שהיא בלב לבו של הרובע הנוצרי. נרכשו הרבה מאד קרקעות.

צריך להבחין בין איכלוס ובין התישבות ובין רכישה וגאולת מבנים, אם כי גם הדברים האחרים לא פסולים, אבל זה ענין להשקפה פוליטית. אם מותר לי הקטן להציע לחברי הכנסת ולמי שעוסקים בנושא, אל נשפור את התינוק עם המים. אם ישימו כבלים וחישוקים ואזיקים על כל מיני פעולות, תפסק כליל פעולה של רכישת בעלות, אם כי נדמה לי שיש קונסנסוס די רחב שהימנעות שעושה את זה כל השנים תמשיך לעשות.

היו"ר א' שוחט:

לא זה הנושא. נשאלת שאלה ואתה חייב להשיב על השאלה: מנין בא הכסף ומי החליט להעבירו.

ע"י אונגור:

כדי שהפעולות האלה ייעשו, אנחנו מעבירים מדי פעם תקציבים להימנותא, לפעולות מסוג זה במקומות שונים בארץ.

ד' תיכון:

כמה שנים כבר עושים את זה?

ע"י אונגור:

לא ברציפות. זה נעשה אי פה ואי שם.

ש"י אלוני:

היה פסק דין בורקאו.

ע" אונגר:

יש מספר סעיפים בחוק התקציב שמהם אנחנו מממנים פעולות כאלה מזה שנים, לא דווקא דרך הימנותא. יש סעיף כללי: מפעלי שיכון. הויכוח הפוליטי יהיה בדרגים הפוליטיים, בממשלה ובכנסת, אבל במשך שנים אנחנו מהסעיף הזה רוכשים ובונים בתים ברובע היהודי בחברון. האם אי פעם מישהו העלה את השאלה בוועדת הכספים מדוע מאשרים מדי שנה מחדש את הסעיף למפעלי שיכון ואנחנו מוציאים כסף לבניה בחברון? כולם יודעים שבונים בחברון, כולם ביקרו שם וראו, וכולם יודעים שזה נעשה במימון משרד הבינוי והשיכון. מישהו פעם אמר לי שאנחנו פועלים שלא כחוק? אמרו לי שזה לא חכם, שזאת טעות פוליטית, אבל איש מעולם לא אומר לי שאני פועל שלא כחוק. אני יכול לתת דוגמאות כאלה למכביר מעבר לקו הירוק, בתוך הקו הירוק ובכל מקום ומקום.

בתקציב משרד הבינוי והשיכון יש שני סעיפים לפינוי. יש סעיף פינויים שמועבר אלינו ממינהל מקרקעי ישראל, וכל מטרתו לפנות נכסים על אדמות מינהל מקרקעי ישראל. אנחנו עושים פרוגרמה לכסף הזה, ואיש לא שואל אותנו אם אנחנו מפנים בירושלים או בחיפה, בגליל או בנגב. אנחנו מפעילים את מיטב שיקולינו המקצועיים, תוך בקרה, יש מבקר המדינה שבדק אותנו, יש גופים שבדקים אותנו יום יום.

הכנסת מצאה לנכון, ועדת הכספים, לא להסתפק בסעיף הפינויים שעומד לרשות המשרד לפעולה בקרקעות מינהל מקרקעי ישראל, ונתנה למשרד השיכון סעיף פינויים נוסף שמיועד לא לאדמות ממ"י. את חטאי אני מזכיר היום, כאשר מגישים חוק תקציב ויש בהלה לזרז את כל האישורים, לא תמיד אני מספיק לקרוא את כל דברי ההסבר שאגף התקציבים כותב בספר התקציבים. אני רואה אם אין שינוי לעומת שנים קודמות, אבל מדי פעם משנים משהו בנוסח. אני מודה שלא הייתי ער לשינוי שהיה השנה בדברי ההסבר לסעיף הזה, אבל אני יודע שהסעיף קיים מזה שנים. גם על פי דברי ההסבר השנה אני בסדר, אבל אולי הייתי יכול לתת לדברים נוסח יותר חכם.

א"י ויינשטיין:

אתה רוצה לומר שדברי ההסבר שונים לעומת שנה קודמת?

ע" אונגר:

קצת, לא משמעותית. אם סוגיה אינה עולה לסדר היום, אף אחד לא קורא את דברי ההסבר. כשסוגיה עולה לסדר היום, כולם קוראים. זה טבעי. גם על פי הנוסח הקיים של דברי ההסבר מה שעשינו זה חוקי וכשר להגדיר.

ח" אורון:

אולי תקרא לנו את הקטע הזה.

ע" אונגר:

מיד. אילו היתה בעיה בדברי ההסבר, יכולתי לעשות את הפעולה מסעיף מפעלי שיכון, שם אליבא דכולי עלמא מותר לי לעשות, הסעיף הזה בוודאי פתוח לנושא כזה. אנחנו עשינו את זה מתקציב פינויים כי חשבנו שהוא יותר מתאים. יש לנו נסיון עבר מפעולות על פי הסעיף לפינויים שלא מאדמות ממ"י. פעלנו לפינוי מבנים בשכונת התקווה, לא בקרקעות ממ"י, לדכישת קרקעות ברמת-אלון בחיפה, פעולות בגליל ובנגב, פעולות בירושלים ופעולות בעיר העתיקה, בכל הרבעים. הכוונה היא לפנות, לשקם או לשפץ.

היו"ר א"י שוחט:

איזה סעיף?

ד" תיכון:

45\90

ע' אונגר:

אין לי שום כוונה להתנגח עם משרד האוצר. אני מכבד את משרד האוצר, אנחנו עובדים בשיתוף פעולה. לעתים יש ויכוחים, יותר מרים, פחות מרים, בסופו של דבר תמיד מגיעים להבנה.

אין מנהגי, כלשון החבריה, להפיל תיק על פקיד זוטר. לא משנה מי עשה מה, האחריות היא עלי. כמנכ"ל אני נושא במלוא האחריות, אבל הדברים צריכים להאמר במפורש: כל הפעולה הזאת נעשתה בידיעה - וזה בלשון המעטה - של רפרנט אגף התקציבים במשרד הבינוני והשיכון.

ד' בועז:

הוא מכחיש את זה מכל וכל.

ע' אונגר:

זכותו להכחיש. צר לי על קריאת הביניים של ידידי דוד בועז. אני רציתי להסתפק במה שאמרתי, אבל לאחר שקרא קריאת ביניים אומר יותר מזה. אילו אותו פקיד היה יושב בשקט, לא היתה לי כוונה להפיל עליו את התיק. אבל אם הוא מתכחש, ואתה מכריז על זה כאן קבל עם ועדה, אומר לך יותר מזה: הוא היה בין היוזמים והדוחפים. חשב משרד הבינוני והשיכון, שהוא נציגו של החשב הכללי, הוא איש החשבות שתפקידו לשבת במשרד ולוודא שהוצאות כספיות נעשות בהתאם לחוק התקציב, לא זו בלבד שחתם - קראתי פעם אחת לו ופעם לסגנו, שגם הוא איש החשבות, קראתי לכל פקידיו, ולפני שאני הוספתי את חתימתי אחרי שכולם חתמו, שאלתי עשר פעמים אם ההליון הוא חוקי. אמרתי לפקידים: אל תתייחסו כדגע לשאלה אם צריך לעשות את המעשה או לא צריך לעשותו, אם זה נכון או לא נכון, השאלה היא אם זה חוקי. כולם אמרו לי: הן, חתום בשקט, הפעולה היא על פי החוק והנהל התקין.

אני חוזר ואומר, בצד החוקי אין פגם. הפעולה היתה חוקית, נעשתה לפי נהלים תקינים. אם נכון או לא נכון היה לעשותה, לשאלה זו בוודאי יתייחסו חברי הכנסת.

ח' אורון:

מר אונגר, אתה נואם חצי שעה ולא אמרת כמה כסף עבר ולאן.

ע' אונגר:

אגיד. אני מדבר הרבה פחות מחצי שעה. אם תוריד את ההפרעות, דיברתי נטו שבע דקות.

אני חייב קודם להשיב לחברת-הכנסת אלונה בענין פסק-דין בורקאן, שניתן ב-1978. זה לא היה פסק דין, זו היתה תשובה לעתירה לבג"צ. מר בורקאן ביקש לרכוש דירתו ברובע היהודי בירושלים, והחברה לשיקום הרובע, שהיא גוף מאשלת, סרבה למכור לו את הדירה.

ש' שטרית:

היה פסק דין.

ע' אונגר:

היתה עתירה לבג"צ והיא נדחתה.

ר' ריבלין:

פסק דין בורקאן הוא פסק דין גזעני, ושופטי בית המשפט העליון שפסקו הם גזענים. זהו פסק דין גזעני של השופט חיים כהן.

ח' רמון:

היה עוד פסק דין שמנע מיהודי - - -

ע' אונגר:

אגיד נכשיו דבר שאולי אתחרט עליו. אני פקיד, אתם חברי כנסת, יש לי כל הכבוד וההערכה אליכם. אבל אני נמצא גם כאן וגם במשרד כל השבוע על המוקד, אני מנסה להסביר את הדברים ולא נותנים לי להתבטא. אמנם עברה חצי שעה, אבל אני לא מצליח להגיד משפט אחד רצוף בנושא שהוא כל כך רגיש, כשאני נמצא על המוקד.

בורקאן עתר לבג"צ. בג"צ בהרכב של שלושה שופטים, בנשיאות השופט חיים כהן, דחה את העתירה. במסגרת הנימוקים לדחית העתירה מנה השופט חיים כהן שורה ארוכה של נימוקים מעניינים ויפים. אני ממליץ לכולם לקרוא את פסק הדין במלואו, הוא מאלף ומעניין. באחד הנימוקים, לא הראשי ולא המרכזי, באחד משורה של נימוקים קבע השופט חיים כהן שרשאית מדינת ישראל, החברה לשיקום הרובע היהודי, ליעד רובע דק ליהודים כפי שיש רבעים לנוצרים, למוסלמים ואחרים. הוא לא קבע בשום צורה שליהודי אסור לרכוש, בקניה ממוכר מרצון לקונה מרצון, בית פרטי שלא על אדמת הלאום. אין זכר לפסיקה נגד דבר כזה.

אנחנו העברנו כספים מתקציב הפיננסיים כהשתתפות בפעולות הימנותא לרכישת הנכס, או לתפיסת חזקה בנכס, זה לא משנה כרגע. העברנו את הכסף להימנותא כנאמן שלנו, כגוף שעוסק בנושא זה מקדמת דנא, כגוף שהוא מומחה לנושא הזה, כגוף שזה עיסוקו כדבר יום ביומו. לחברת הימנותא אין כסף לנושא הזה. באנו אנחנו ונתנו השתתפות תקציבית לחברת הימנותא, כפי שאנחנו נותנים השתתפות תקציבית לגופים ציבוריים רבים אחרים.

ליתר בטחון, כדי להיות בסדר גמור, דרשנו מחברת הימנותא שכאשר היא עושה שימוש בכספים שהעברנו לה כהשתתפות תקציבית, כספים שיכלו לעבור אליה מכל גוף אחר או ישירות על ידי הכנסת, ביקשנו מהימנותא לוודא שכאשר היא עושה עיסקה בבנין - אני לא מכחיש שידענו על איזה בנין מדובר, לא ידעתי את המהות, לא ידעתי שזאת חכירה, לא ידעתי שיש בעלות כנסיה, לא ידעתי את כל הצד המשפטי, לכל זה לא נכנסנו, לא ניכנס, זה בכלל לא ענין למשרד השיכון. לא ידעתי דבר פרט לכך שפעם בסיוור הראו לי שזה הבנין. פרט לכך לא ידעתי עליו דבר וחצי דבר. סמכתי ואני סומך על הימנותא כנאמן, כגוף שעוסק בנושא הזה יום יום.

העברנו להימנותא סך 3.6 מיליון שקלים, לא דולרים. ביקשנו שהסכום שאנחנו מעבירים יהיה פחות ממחצית מערך הבנין, ואכן זה פחות מ-40% מהערך. דרשנו מהימנותא דבר אחד - שירשמו זכויות על שם הממשלה, כדי שאם מחר ימכרו או יעבירו את הנכס, אם תהיה עיסקה כזאת או אחרת, יהיו לנו זכויות והכסף יוחזר לנו, לא נוציא כספי ציבור לריק. מבחינה כלכלית אין בזה אובדן כספי מדינה, אלא אם היתה איזו פאשלה או טעות של הנאמן. אני מקווה שהנאמן לא טעה.

רבותי, אלה הדברים.

א' ויינשטיין:

הצעה לסדר. התגלו כאן חילוקי דעות בין עובדים בכירים ביותר במשרד האוצר ובמשרד הבינוי והשיכון. זה קרה גם בעבר, ואז אמרנו להם: שובו למשרדים ותחזרו אלינו עם גירסה אחידה באשר לעובדות. הצעתי היא שישונו למשרדים ויביאו לנו גירסה אחידה.

אדוני היושב ראש, אם אתה רוצה אמנם לברר את העובדות, אם אתה לא רוצה לעשות את זה לדיון פוליטי, כפי שהצהרת, אתה צריך להיות נאמן להחלטות שלך במקרים קודמים, לשלוח אותם חזרה למשרדים ולבקש שישונו לועדה עם גירסה אחידה באשר לעובדות. כשם שעשית בעבר. אני מבקש שתהיה נאמן להחלטתך שאתה לא רוצה לעשות מזה ענין פוליטי אלא אתה מבקש לדעת את ההליכים מבחינת חוק וסדר ומינהל תקין. זו הצעתי. מהי ההחלטה שלך?

היו"ר א' שוחט:

לא.

מר אלי יונס, בבקשה.

ח' רמון:

מר אונגר, מה בזכר החברה הפנמית? אני רוצה לדעת מי השותפים שלכם.

ש' אלוני:

מי נתן זכות כניסה למתנחלים?

רן כהן:

אתם שילמתם כדי שהמתנחלים יכנסו. למה מסתירים את זה?

ח' אורון:

מי הבעלים של החברה הפנמית?

היו"ר א' שוחט:

רבותי, אני מציע שאת השאלות האלה תשאלו כשתהיה להם רשות הדיבור.

ח' רמון:

אבל אני לא יכול להביע דעה בלי לדעת את הדברים האלה.

י' הורביץ:

אם רוצים להגיע לחקר הענין, אני מציע להעביר את הנושא לוועדה חסויה. אדוני היושב ראש, אתה רוצה להגיע לחקר הענין או רק לזכר?

היו"ר א' שוחט:

אני רוצה להגיע לחקר הענין ואכן אגיע לחקר הענין. מר יונס, בבקשה.

א' יונס:

אני רוצה תחילה להתייחס לתפקידו של החשב הכללי בטרנסקציה כלשהי ובטרנסקציה מן הסוג הזה. מסיבות ברורות ובכונה אני עוקף את השאלה אם משרד הבינוי והשיכון נקט מדיניות נכונה או בלתי נכונה כשעשה את הפעולה המסוימת הזאת, מכיוון שלגבי סעיפים מסוימים בתקציב ניתן למשרד השיכון, במיוחד, במשך שנים רבות ניתן החופש לבצע פעולות על פי המדיניות שקובע המשרד. אגב, זה לא המשרד היחידי שבו זה המצב. אני מזכיר לומר שאני כשלעצמי חושב שזו דרך דעה לבנות תקציב.

ד' תיכון:

הם צריכים לקבל ממך אישור לכל פעולה?

א' יונס:

לא. אני חושב שזאת דרך לא נכונה לבנין תקציב. בדרך זו מותירים חופש פעולה בלי לקבוע דברי הסבר חד משמעיים לגבי מה שמותר לעשות בסעיף זה או אחר. אבל זו עובדה, כך נקבע התקציב בסעיפים גדולים פחות ויותר. ולמי שמתעניין לדעת, הסעיף

הגדול ביותר שאיננו מוגדר הוא סעיף בתקציב משרד הפנים - מענקים לרשויות מקומיות, ומעולם לא היתה לא בוועדת הכספים ולא בשום מקום אחר שום הסתייגות או בקשה לדעת לאיזו רשות מעבירים כסף, מתי ולפי איזה קריטריונים. זאת עובדה.

י' גולדברג:

זה היה חלק מההסכמים הקואליציוניים.

ש' אלוני:

אני העליתי את הבעיה, אבל ללא הצלחה.

א' יונס:

החשב במשרד השיכון לא חשב שבפעולה הזאת היה חריג שבשלו הוא צריך לפנות ולשאול לדעתי, או דעת סגני שמטפל בנושאים האלה, כי הוא עשה פעולה זאת לפעולות שביצע במשך שנים רבות בעבר. תפקידו היה לבדוק שיש כיסוי תקציבי, שהסעיף התקציבי שבו משתמשים הוא סעיף מתאים, על פי שיקול דעתי, ליעוד הכסף, שיש התקשרות שנעשתה כדין, שההתקשרות היא תקפה מבחינה משפטית, וכשמעבירים כסף אמנם תהיה בעלות בנכס.

על פניה של הפעולה שנעשתה אני לא מוצא - אמנם בדקתי את הדברים בדיעבד ובלחץ מסוים של זמן - לא מצאתי שום חריגה במה שעשה החשב מבחינת התפקיד אותו הוא אמור למלא, כלומר התייחסות עניינית לביצוע ולהליכי הביצוע הטכניים.

אחרי כל כך הרבה שנים שפועלים באמצעות נאמן, יכול להיות שיש מקום לפנות לנאמן ולעשות בקורת גם על רישום הנכסים אצל נאמן. אני מודיע לוועדה שאני לא מתכוון לעשות את זה עכשיו, לא לפני שתשכך הסערה הציבורית סביב העניין הזה. כי אינני חושב שהליך טכני כזה צריך להשתלב בהחלטה שבשום פנים ואופן איננה החלטה טכנית או מקצועית. עד כאן דברי.

א' וינשטיין:

אפשר להפסיק את הדיון. שמענו שהיה כיסוי תקציבי ושהסעיף מתאים.

היו"ר א' שוחט:

תקרא את דברי ההסבר ואז תראה עד כמה הוא מתאים...

י' הורביץ:

מר יונס, החשב במשרד השיכון כפוף לך, והוא אישר את כל ההוצאה הכספית?

היו"ר א' שוחט:

כן. החשב הכללי אמר את דברו באופן ברור ביותר.

מר דוד בועז, בבקשה.

ד' בועז:

נושא רכישת החזקה במבנה הוא נושא פוליטי רגיש, ומשום כך צריך היה משרד השיכון לתאם את הנושא אתי, להודיע לנו לפני ביצוע הפעולה.

ד' תיכון:

למה? האם אתה שר בממשלה?

ד' בועז:

אני רוצה להודיע שהנושא לא תואם אתי. אני חושב שמשרד השיכון צריך היה לתאם אתנו גם את ההודעה לעתונות, בה נאמר שהיתה מעורבות של אגף התקציבים. גם העניין הזה לא תואם אתי. לא הייתי אומר את הדברים האלה אילו מנכ"ל משרד השיכון לא היה נכנס לדברים ואומר מה שאמר.

הביצוע היה מתקציב פיננסי, מסעיף 30-45-90: פיננסיים למטרות בניה. סך הכל התקציב בסעיף הזה הוא 5 מיליון ו-765 אלף שקלים. רוב הסכום מהסעיף הזה למעשה כבר בוצע. קיימתי בירור אצלנו, נאמר לי במפורש מפי אדם שנאמר כי הוא תאם את הנושא, שהוא לא ידע שום דבר. אני מתכוון לפרנס באגף התקציבים. כמו שאני תמיד לוקח על עצמי אחריות, בעניין הזה אני לוקח על עצמי אחריות, לפי מה שנאמר לי, זה לא נעשה בשיתוף פעולה ולא תואם. אפשר לומר שהפעולה הזאת בוצעה ללא ידיעת אגף התקציבים.

ח' רמון:

היתה חריגה בסכום?

ד' בועז:

לא.

א' ויינשטיין:

חשב חותם בלי שנעשה תיאום. זאת אומרת שהבעיה היא בתוך האוצר. אם אתה חושב שאתה צריך לדעת מראש כל דבר, שהחשב לא יחתום בלי להביא את העניין לידיעתך. זו בעיה פנימית של האוצר.

היו"ר א' שוחט:

אני רוצה לקרוא לפני הועדה את נוסח דברי ההסבר בספר התקציב. בדברי ההסבר בנושא תוכנית פיננסיים נאמר: "תוכנית הפיננסיים מכוונת להשגת שתי מטרות עיקריות: 1. פיננסי שטחים לבניה חדשה במסגרת הפרוגרמה של משרד הבינוי והשיכון; 2. פיננסי המבנים האחרונים שנותרו במעברות העולים."

עיקר מאמץ הפיננסיים בשנים האחרונות מופנה לשפלת החוף מאחר שמדיניות האיכלוס של שנות ה-50 יצרה מצב שבאזורים אורבניים צפופי אוכלוסיה קיים ניצול נמוך של הקרקע יחסית לאפשרויות. חלקם של הפיננסיים הינם פיננסיים סוציאליים וחלק אחר כאמור הינם פיצויים שנועדו להפשיר שטחים חדשים לבניה.

אלה דברי ההסבר לסעיף הזה.

ד' תיכון:

אין ערך לדברי ההסבר. חברת הכנסת שולמית אלוני תסביר לך זאת.

היו"ר א' שוחט:

אולי אין ערך, אבל אלה דברי ההסבר. אם חברי הכנסת רוצים לדעת באיזה סעיף מדובר, אלה דברי ההסבר.

א' ויינשטיין:

החשב הכללי אמר שפעלו לפי סעיף תקין. זה הנוהל באוצר לגבי אלף סעיפים, במשרד הבטחון, במשרד החוץ, במקומות אחרים. למה לטפל רק בעניין זה?

היו"ר א" שוחט:

אנחנו עוברים לדיון, במסגרת ארבע דקות לכל דובר.

ח' אורון:

מכל ההסבר הארוך של כבוד מנכ"ל משרד השיכון, הנקודה העיקרית לא ברורה לי. אני מחזיק בידי את החוזה משנת 1969 בין ממשלת ישראל ובין הימנותא. בחוזה הזה נאמר במפורש שהאחריות מטעם ממשלת ישראל על נושא המקרקעין היא על שני אנשים, מנהל אגף הכספים והמשק במשרד השיכון וחשב משרד האוצר. החשב הוא לא עובד מכני, הוא אחראי מטעם המדינה לדעת מה עשו ב-3.6 מיליון שקלים, קנו 40% מנכס בחברה פנמית. על זה אני רוצה תשובה ממר עמוס אונגר ולא כל הסיפורים מסביב. לקחת כסף מהמדינה, אתה אחראי להשקעה של הכסף הזה, ואתה לא יכול להגיד לוועדה, אחרי חצי שנה של הסברים, שאת זה אתה לא יודע.

ד' תיכון:

את מי אתה שואל?

ח' אורון:

את מי שאחראי מטעם המדינה על הכספים שמופקדים בהימנותא. לפי הסכם 1969, האחריות היא על שני פקידים. מדינת ישראל, באמצעות ממשלת ישראל, מיוצגת על ידי מנהל אגף הכספים והמשק וחשב משרד השיכון. לא יכול המנכ"ל להגיד כאן שזה ענין טכני, מה עשו ב-3.6 מיליון שקל, תשאלו.

ד' תיכון:

תעביר את זה למבקר המדינה.

ח' אורון:

כבר העברתי.

אני רוצה לטעון טענה עניינית ולא פוליטית. הימנותא היא צינור לתפקידים האלה, ועל פי החוזה היא מתחייבת מראש לרשום על שמה ללא עיכוב וכו' וכו' מה שפקידי הממשלה אומרים. מנכ"ל משרד השיכון אומר שהוא לא הכתובת לכל השאלות שעלו, מי אחראי לצד המשפטי, מי קבע, מי יכנס. אבל בחוזה כתוב, ואנשי הימנותא אומרים זאת, שהאחריות היא עליכם.

לקחתם 3.6 מיליון שקלים והעברתם אותם למטרה מסוימת, עליה אני חולק מבחינה פוליטית. אבל את הוויכוח הפוליטי אני לא מנהל אתר, אתה פקיד. השר לא יופיע כאן, אני כבר רגיל לזה. הוא לא יופיע גם בנושא אחר. העברתם כסף לגורם אחר, יש חברה פנמית. החלק שלכם בהשקעה הוא 40%. איך אתה מפקח שמה שעושים בכסף הציבורי הוא על פי הכללים? הרי על פי החוזה בין הממשלה והימנותא כל השאלות הללו הן באחריותכם.

יותר מזה, בחוזה יש סעיף שאומר: על אף דישום המקרקעין על שם הימנותא, מצהירים בזה הצדדים כי המדינה הינה המחזיקה בהם, ולכן היא פוטרת את הימנותא מכל אחריות להחזקתם במצב תקין ומכל אחריות לנזק ולפגיעה כלשהי.

זאת אומרת, אם מחר מנהלי החברה הפנמית מפסידים את כל הכסף ויש תביעת פיצויים של הפטריארך על 100 מיליון שקל, על פי החוזה הזה אתה חייב לשאת בכל התוצאות. והנה כאן אתה אומר לנו: אני לא יודע, אני העברתי 3.6 מיליון שקלים להימנותא.

אם זאת הקונסטרוקציה של הימנותא, אני חושב שועדת הכספים וגם הועדה לענייני בקורת המדינה, בהקשר הלא פוליטי, צריכות לבחון מה המשמעות של האמירה של מנכ"ל משרד השיכון לוועדה: הפקיד ביצע דבר טכני.

ע"י אונגר:

לא אמרתי.

היו"ר א"י שוחט:

אמרת גם שאתה לא יודע מי יזם את העניין הזה.

ח"י אורון:

מר יונס ומר אונגר, על פי החוזה של הימנותא עם ממשלת ישראל אתם אחראים על כל העניין הזה. אני מחזיק בידי את החוזה, וכל מה שאני אומר כתוב בחוזה. אתם אחראים. תנו לנו הסבר איך אתם נושאים באחריות להשקעה. כשאתם באים לוועדת הכספים לאישור ערבות מדינה, אתם אומרים שיש לכם פקיד שבודק, בדקו מאזנים. כאן אומרים לנו: את השאר תשאלו אותם... אני שואל אתכם, כי אתם אחראים על 40% מההשקעה.

ע"י אונגר:

לא קראת את החוזה כולו. קרא את החוזה עד סופו.

ר"י ריבלין:

אדוני היושב ראש, הנושא שאנחנו דנים בו הוא נושא פוליטי, הוא הועלה בגלל עניין פוליטי, ואין לו שום קשר עם אותן שאלות שמציגים עכשיו כשמבקשים לדחות או ללכלך כפיהם של אחרים. אילו היה קונסנסוס על רכישת הבית, לא היו מתפרצים לאותם אפיקים ולא היו מעלים את השאלות איך הוצא הכסף, על מה הוצא, מי חתם, מי ידע.

לאוצר יש רפרנטים בכל מקום. למעשה האוצר הוא היום הנציב העליון של המדינה. לחשב הכללי יש רפרנט בכל משרד ומשרד, והוא צריך לפשפש במעשיו ולבדוק אם ידע או לא ידע. השאלה לא היתה מתעוררת אלמלא היתה מחלוקת פוליטית.

יש לי ויכוחים קשים עם אנשים החושבים שהרובע הנוצרי בעיר העתיקה צריך להיות חלק ממדינת פלשתיין. אני מבין שאלה אומרים שאין טעם לקנות אדמה בשטח שהיה של מדינת פלשתיין. שונה הדבר אם אומרים שירושלים לא תחולק. אני רוצה להזכיר לכם שאת נחלת-שבעה, השכונה הראשונה שהוקמה בידי יהודים, נאלצו לרשום על שם ערביה, כדי שיהודים יוכלו לגאול את הקרקע ולבנות בתים עליה. מאז 1967, תחת שרביטו של ראש העיר טדי קולק, רכשו מהפטריוארכיה קרקעות לצרכי ציבור ולצרכי פרט, היו עסקאות במיליארדים. אני לא רוצה להכנס לפרטים כדי לא לגלות סודות מדינה. בישיבה סגורה הייתי אומר דבר שהיה מזעזע אתכם. (י"י שמאי: גם באזורים מוסלמיים ונוצריים?) כולל הרובע המוסלמי והרובע הנוצרי.

לפי הערכתי, הפטריוארכיה לא היתה אומרת בעניין סנט ג'ון מילה וחצי מילה, כפי שלא דיברה בהרבה מקרים אחרים, אם פייסל חוסייני הנוצרי, בנו של עבדול קאדר חוסייני, ראש הכנסיה הרומית, המופתי של ירושלים, לא היה בא ומסית ומאיים על חייהם. לצערי הרב, יש גם בינינו אנשים שבגלל אידאולוגיה חושבים שזה פשע אם יהודי מתיישב ברובע הנוצרי.

ש"י אלוני:

אלא אם אתה פותח גם את הרובע היהודי.

ר"י ריבלין:

לא. הנושא הוא פוליטי. אני חושב שלמען ירושלים אסור לעשות מעשה שיש בו התגרות. כל מעשה של התיישבות אמיתית, צריך לעשותו. אם באים 150 איש להתיישב ברובע הנוצרי, ברוכים הם. אני אמרתי למדי קולק שלא איכפת לי שיבוא ערבי לגור ברחוב נוף-הרים או ברחוב צמח, אם הוא תושב ירושלים.

אני מבקש לסכם. טוב היה לו ענין זה לא היה עולה לסדר יומה של הועדה, כי הוא ענין פוליטי, אסור לנגח בו את עובדי המדינה משרתי הציבור, ולא להסית אותם אחד נגד השני. בענין הפוליטי - ההיסטוריה תוכיח איזוהי הדרך הנכונה.

ח' רמון:

בוודאי שהענין הזה הוא פוליטי, ואני מתעניין בו מכיוון שהוא פוליטי. אני מניח שאילו היה מקרה כזה באיזה מקום לא רגיש, לא היינו מתעוררים. חבר-הכנסת ריבלין, אתה מגלה לנו שזה ענין פוליטי? כמוכן שהוא פוליטי. אבל אני רוצה לדון בנושא בוועדת הכספים, כי כחבר ועדת הכספים אני רוצה למנוע דברים כאלה בעתיד. לכן יש בכך ענין לוועדת הכספים. אני לא רוצה שוב לאשר סעיף שממנו אפשר יהיה לקחת כסף ולקנות בית בעיר העתיקה. זה ויכוח פוליטי. יהיה רוב לעמדת, טוב; לא יהיה רוב, לא טוב.

אני רוצה שהדברים יהיו כתובים במפורש. אם מדינת ישראל רוצה לקנות בתים ברובע הנוצרי, אני רוצה שבספר התקציב כתוב יהיה שזה היעד. אני רוצה לדעת, כדי שאוכל להתנגד.

י' הורביץ:

ומה בדבר משרדים אחרים שמוציאים סכומים אדירים בלי פיקוח?

ח' רמון:

לפני שלוש ביקשתי שבספר התקציב יהיה פירוט מה עושים ביהודה ושומרון ובחבל עזה. אינני מדבר על ירושלים בהקשר הזה. אני לא רוצה תקציב גורף.

נניח שקראתי את דברי ההסבר. כמוכן שלמעשה איש לא קורא אותם. לרוע מזלי, מעולם לא הזדמן לי להיות סגן ראש עיריית ירושלים, ולא היה עולה בדעתי שקונים בתים בעיר העתיקה. אם אני לא יודע פורמלית שקונים בתים בעיר העתיקה, אני לא יכול להתנגד. כל מה שאני מבקש הוא לומר דברים מפורשים. חבר-הכנסת ריבלין אומר שצריכים להיות גאים שגואלים את הבתים. אם כן, צריך לעשות זאת לאור היום ולא במחשך.

אני מבקש גם ממנכ"ל משרד השיכון וגם מהאוצר שיביאו את הדברים לידיעת הועדה. כאשר משרד השיכון קונה בית ברובע הנוצרי או ברובע המוסלמי בעיר העתיקה, אני רוצה לדעת.

ע' אונגר:

בכל הערים בארץ?

ח' רמון:

רק בירושלים. למה להסתיר?

מ' איתן:

כי אש"ף לא צריך לדעת. אתה רוצה שאש"ף ימנע זאת בדרך של טרור.

ח' רמון:

אני רוצה לדעת מה עושים, כי אני חושב שזה אסון לירושלים. כאיש פוליטי אני לא יכול להתמודד כשאינני יודע. יש דברים רגילים שאני רוצה לדעת עליהם.

א' ויינשטיין:

מה אתה לא יודע? שמעת מהחשב הכללי, יש כיסוי תקציבי מסעיף מתאים.

דן כהן :

ומה בדבר הקנוניה עם המתנחלים? איך נכנסו המתנחלים לבנין?

ח' רמון :

אני מבקש שהועדה תקבל פירוט. אם חברים בוועדה מתנגדים שיהיה פירוט תקציב, נקיים על זה דיון.

אני מבקש תשובה על השאלה ששאל חבר-הכנסת אורון. יש חברה פנמית, והיא תובעת נגד עמדות שמייצגת הפרקליטות, בדרך זו אח אחרת. היא פונה לבית המשפט, מופיעה כישות עצמאית. לי יש חשד קל שהחברה הפנמית הזאת, במישורין או בעקיפין, גם היא נתונה לשליטה של ממשלת ישראל. אנחנו עושים צחוק. הימנותא שנשלטת בידי המדינה, וחברה פנמית, שאני יותר מאשר חושד שהיא נשלטת במישורין או בעקיפין בידי המדינה, עושים הצגות בבתי המשפט, מבזים את בתי המשפט. אני מבקש שלפחות הענין הזה יובהר.

שאלה אחרונה בענין המתנחלים. האם משרד השיכון ידע, בניגוד לכל הדוגמאות שנתן מנכ"ל המשרד, שהבית הזה מיועד לאוכלוסיה מסוימת, הוא נרכש עבורה ולמטרה זו בלבד.

היו"ר א' שוחט :

אנחנו מפסיקים עכשיו את הדיון בנושא הזה. אני רוצה לקרוא רשימת החברים שרשומים להמשך הדיון: יוסי גולדברג, אריאל ויינשטיין, שולמית אלוני, יגאל הורביץ, שמעון שטרית, דן תיכון, מיכאל איתן, עובדיה עלי, גדליה גל, עדנה סולודר, גרשון שפט.

אני רוצה רק לשאול שאלה אחת נוספת לפני מתן התשובות בשבוע הבא: איזה גוף יזם את הדכישה? מנכ"ל משרד השיכון תאר תמונה שבאו ואמרו שיש בנין, הוא לא ידע בדיוק איפה. מי יזם את כל המהלך הזה?

ש' אלוני :

משה ריבלין הודיע שהוא היה רק צינור לביצוע מדיניות הממשלה.

ד' תיכון :

למה לא תזמינו גם את משה ריבלין? שיהיה דיון מקיף.

ב. שינויים בתקציב משרד הבינוי והשיכון לשנת 1990

היו"ר א' שוחט :

רשימת הדוברים בנושא זה מוגבלת. אנחנו ממשיכים לפי סדר הנרשמים בישיבה הקודמת. אני לא פותח את הרשימה, כי נציגי האוצר וגם נציגי משרד השיכון ביקשו קצת להרחיב את הדברים. לרשותו של כל דובר חמש דקות בלבד. נרשמו לדיון בנושא זה חברי הכנסת יגאל הורביץ, דן תיכון, ראובן ריבלין, שאול עמור, אלי דיין, שולמית אלוני. הישיבה תימשך עד השעה אחת וחצי.

י' גולדברג

אני לא דיברתי בישיבה הקודמת.

היו"ר א' שוחט :

כי עצבת את הישיבה ולא היית.

י"י שמאי:

אדוני היושב ראש, תהיה היום הצבעה?

היו"ר א"י שוחט:

כן. היום תהיה הצבעה.

י"י הורביץ:

אני רוצה להודות למנכ"ל משרד השיכון על הסקירה החשובה שנתן בישיבה הקודמת. סקירה מפורטת, רחבה ובהירה. לדעתי, הוא ראוי לשבחים גם על העבודה, לא רק על הסקירה.

אני רוצה להצביע על כמה וכמה דברים שאם לא נתנפל עליהם, יימשכו הסחבת והפיגור, ונגיע חס וחלילה למצב כה חמור שיתנפצו התקוות שלנו בגלל אכזבה של העולים. אני חושש מאד שבמקום התלהבות והכרת טובה וחיבה, תהיה מרירות, הצטברות של טינה. חלק כמובר אנחנו עצמנו נגדום, בגלל תאוות הבקורת שלנו, וחלק יבוא מעצמו ובמידה רבה של צדק. הבעיה המרכזית תהיה בעית הדיור.

אם לא נפתור את בעית הדיור ואת בעית התעסוקה, אם לא נתנפל על הבעיות האלה במרץ ובשיתוף פעולה מלא בין המשרדים, גזר דיננו נחרץ ובמקום סיכויים אדירים נעמוד, חס וחלילה, בפני כשלון. כשלון בתחום הזה יהיה טראגי.

אם פיגרנו, בוודאי יש לזה סיבות. לדעתי, סיבות לא מוצדקות. בתחילה חשש האוצר להסיק מסקנות לגבי עליה בהיקף גדול, ואולי צדק. אבל בכל מקרה צריך היה להכין את האפשרות הכספית, וזה לא נעשה. משרד הבינוי והשיכון ומינהל מקרקעי ישראל ממשיכים בויכוח, אינני יודע אם הויכוח אמיתי או לא, אבל עובדה היא שעדיין לא ניגשו לביצוע הבניה בהיקף הדרוש. מה שאומרים היום, הלוואי ויבוצע בהקדם.

אני פונה למנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, עם כל הרצון שעובדים ישראלים יעבדו בבנין ועם כל הצורך להוסיף כל יום עבודה, אם עולים יתאכזבו כי לא יהיה להם דיור בזמן קרוב, קרוב ביותר, האכזבה תהיה שקולה כנגד כל התועלת למשק ולתעסוקה. מחסור בדיור עלול לגרום מפח נפש לעולים ואסון מאין כמוהו לעליה.

אני מציע להביא לארץ בהקדם מבני עץ, גם אם יתבלו כעבור עשרים שנה, ואם יתמזל המזל יחזיקו מעמד ולא יתבלו. לפני מספר שנים היתה הצעה לקנות מגרמניה בתנאים טובים. שמעתי שעכשיו יש הצעות עוד יותר טובות, יותר זולות. צריך לתת דיור בהקדם, גם אם הדיור יהיה פחות טוב. העולים האלה לא רגילים לדירות בסטנדרט גבוה. אני מציע לכם להתקשר בהקדם האפשרי לקניית מבני עץ, אל תשימו לב למחאות.

ע"י אונגור:

לחוק התקציב אני כן צריך לשים לב.

י"י הורביץ:

כסף יעמידו לרשותך. אני בטוח שההלוואה הטובה ביותר שיכולה מדינת ישראל לקבל היא לקניית מבני העץ.

המפה שאתם מציעים לא מתאימה לצרכי פיזור האוכלוסייה.

ע"י אונגור:

לא שלנו. זה נגד ההצעה שלנו.

י"י הורביץ:

המיפוי הזה לא נכון וצריך יהיה לשנות אותו. מיפוי הבניה צריך לענות לצרכי האזורים.

ד"ר תיכון:

זהו הנושא החשוב שאנחנו חייבים לעסוק בו מאז גלי העליה. הנושא איננו קשור רק במשרד הבינוי והשכון, לא רק במשרד האוצר. כנס הקיץ של הכנסת צריך היה להתפתח בהודעת ממשלה בנושא הזה, דיון במליאה וקבלת החלטות.

ממשלת ישראל צריכה היתה להקים ועדת שרים שתתאם בין כל המשרדים הקשורים בפרוייקט הזה. הממשלה יוצאת לדרך כשהיא לא מאורגנת. משרד האוצר הוא משרד חשוב, אבל אי אפשר להגיש תוכנית בלי משרד התעשייה והמסחר ובלי משרד התחבורה ומשרד העבודה והרווחה. מה שיקרה הוא שמשרד השיכון יבנה במקום מסוים והתעשייה תלך למקום אחר, ואולי לא תלך בכלל. ההתארגנות של הממשלה איננה מניחה את דעתה. זה לא נושא של האוצר, זה נושא שכרוך בקונספציה.

צריך להציב את הנושא על סדר היום: פיזור האוכלוסין, סיסמה שמלווה אותנו מאז הקמת המדינה, האם אנחנו מנצלים הפעם מנצלים את ההזדמנות ומממשים את פיזור האוכלוסין? הייתי מציע לקבוע כלל ראשון, שמכל שלוש דירות אחת תיבנה בערי הפיתוח. הפריפריה היא לא ערי הפיתוח. קרית-ים, קרית-אתא ועכו אינן ערי פיתוח. ערי הפיתוח הגיעו לסף בגרות מסוימת, ואם לא נעכשו נעלה אותן על המפה - אימתי? ואם נהריה כן, מדוע לא מעלות? מגדל-העמק היא היום בסך הכל פרבר של חיפה, אם סוללים עוד כביש אחד. אני לא רוצה לדבר על כך שבאר-שבע כן ודימונה לא. מדוע?

מה שמטריד אותי זה לא סוגית הבינוי. אני נגד ייבוא קראוונים. אני זוכר את ייבוא הקראוונים לאור-עקיבא. היתה זו בניה לדורות שיוסף שרון קיבל החלטה מהירה וחפזה לייבא אותם קראוונים. יש בעיות אחרות בתחום הפיסי. ענף הבניה, שעבר מיתון כבד ורבים מהקבלנים הגדולים כבר אינם פעילים, אינו מה שהיה. מזכירים שוב את אשטרם ואת דמט. אין לנו מתי ליפשיץ, דרוקר, סולל בונה ועוד עשרות קבלנים שפעלו לפני שנה או שנתיים ועכשו אינם. יכול משרד האוצר לומר לנו שישפכו כסף. אבל מה שהכסף יעשה הוא שאחמד הטייח, שעובד היום אצל מוטקה אביב, יעבור בערב לעבוד אצל ליפשיץ, אבל לא יצור יותר, כמות העבודה לא תהיה גדולה יותר, זה רק יעלה את רמת המחירים במשק.

זו תוכנית מהפכנית שצריכה היתה להכלל בתקציב. לא יתכן שלאחר חודש תבואו ובאמצעות תרגיל שנקרא הרשאה להתחייב בהיקף 2.5 מיליארד שקל תציגו לפנינו תוכנית כזאת. אני רוצה לדעת מה ההשלכות של תוכנית כזאת על כלכלית ישראל ב-1990 וב-1991. אני רוצה לדעת מה ההשלכות על תעסוקה, על המדיניות המוניטרית, על מדיניות ההשקעות. האם אתם יודעים שבמשך שלוש שנים לא הוקם מפעל רציני במדינת ישראל? מה אתם עושים בתחום עידוד השקעות הון כדי ליצור מקורות תעסוקה? הדבר החשוב ביותר הוא לא הדיור, הדבר החשוב ביותר הוא תעסוקה. מבחן התעסוקה יקבע אם התיירים-עולים ישארו בארץ או שזו תהיה תחנת מעבר.

שמעתי את תוכנית הפריסה שהציג מר עמוס אונגר לפני יומיים. אני לא יודע אם זו תוכנית שלו או תוכנית שמוכתבת בידי האוצר, או קומבינציה. הנושא הזה הוא נושא לאומי, ואנחנו מבקשים שגם הגוף הפוליטי יחוזה דעתו באשר לתפיסה. זה נושא גם לפוליטיקאים ולא רק לפקידים, עם כל הכבוד שאני רוחש לפקידות הבכירה במדינת ישראל. אני רוצה לדעת לאן הולכת מדינת ישראל, וזו השאלה שמוצגת לפנינו.

ועכשו לענין ערבות מדינה. רבותי, אנחנו נתנו ערבות מדינה לקיבוצים, נתנו ערבות מדינה למושבים, ועכשו אנחנו עומדים לתת ערבות מדינה לקבלנים. אני יכול לומר שבשלושת המקרים נותנים ערבות מדינה למי שכנראה לא זקוק לה. אני לא בטוח שצריך לתת 250 מיליון שקל באחריות המדינה. לגבי זידי, אין הבדל בין אחריות מדינה לבין ערבות מדינה. אחריות המדינה במקרה זה יותר קשה מערבות מדינה,

מבחינת הסיכון שנוטלת על עצמה המדינה. אחריות מדינה זה כסף תקציבי. אני נגד אחריות מדינה, אני נגד ערבות מדינה. אני רוצה פעם ולתמיד שנעשה סדר בנושא ערבות המדינה ונקבע לעצמנו קדימויות, לא לפי לחץ של ענף זה או אחר. לפני שנתיים לא רצינו לתת אגורה אחת ערבות מדינה לקבלן.

אני חייב להזהיר את מנכ"ל משרד השיכון מפני דכישת קראוונים. אני שומע שאתה רוצה לפרצל את הארץ לחלקות, ובמסגרת בנה ביתך להקצות מגרשים של חצי דונם להצבת קוביה, קראוון, בית מעץ.

ע' אונגר:

אני לא רוצה בזה, אבל אין ברירה. לא אישרו לי תוכנית לשישה חודשים, לכן אין לי ברירה.

ד' תיכון:

בנושא זה צריך לקבל החלטות ובהקדם. אני יודע שבמשך שישה חודשים התווכחו. רצה מישהו במשרד האוצר להקים משרד חדש במינהל מקרקעי ישראל...

אם אני צריך לסכם, אני אומר: שליש מהבניה - לערי הפיתוח. לא פריפריה. תעסוקה הולכת בד בבד עם דיור. יש לי ספקות לגבי היכולת הפיזית של ענף הבניה. לא בדקתי את הדברים, אבל אינני חושב שאפשר להקים מחדש את כל הקבלנים שעברו מן העולם, נדמה לי שבסך הכל מלבים כאן קצת אינפלציה. חסרה תוכנית לאומית והצגת ההשפעות של המסע הגדול לקליטת העלייה על משק המדינה.

ר' ריבלין:

שמעתי את עמדתו של יושב ראש הוועדה במלים ספורות, אבל הרחבתי את הידע שלי על עמדותיו בהצהרות שנתן לאחרונה לעתונות. יושב ראש הוועדה חבר-הכנסת שוחט טובל וביילין בידו. הוא משל לאדם שרצח את אביו ומבקש רחמים כי הוא יתום...

במשך שנה שלמה משרד השיכון מדפק על דלתות האוצר והוועדה הזאת לאמור: אנחנו מתקרבים לאסון, אנחנו לא ערוכים לקליטת עליה, אושרה התחלת הקמתו רק של 3000 יחידות דיור. פוטרם את משרד השיכון, את שר השיכון ואת המנכ"ל בלך ובוא. קרוב להגשת חוק התקציב התבררה התמונה, התגלתה המזימה.

ח' אורון:

מי היה השר שישב אתנו בלילה בוועדת הכספים?

ר' ריבלין:

התגלתה המזימה. סגן שר האוצר לשעבר ביילין רצה להשתלט על מפת הבינוי לעליה. גם החומר שהובא עכשיו לפנינו בענין קרקע זמינה, עליו יצאה זעקתו של חבר-הכנסת עובדיה עלי, הרשימה פשוט לא נכונה. זו רשימה מטעה, יש כוונות מאחוריה. ביקשנו בוועדת הכספים גם בדיון על חוק התקציב ביקשנו להקציב את הכספים הדרושים להתחלות בניה, לא מהרזרבה. היום טוענים כלפי מנכ"ל משרד השיכון על אותה תוכנית, שכל כולה גובשה במשרד האוצר - - -

ד' בועז:

זה לא נכון.

ר' ריבלין:

יושב ראש ועדת הכספים קרא תיגר על ההצעה שהוגשה, לאמור הוא לא מסכים למפת ההתיישבות של משרד השיכון. והרי משרד השיכון מעולם לא ביקש מפה כזאת. נהפוך הוא, משרד השיכון ביקש חלוקה של שליש, שליש ושליש. מפת ההתיישבות עובדה על ידי ביילין.

אני דוחה בשאט נפש את ההתבטאויות של יושב ראש הועדה, שבא היום בפופולסטיקה מובהקת לתקוף את התוכנית כאילו משרד השיכון הציע אותה.

ח' רמון:

למה אתה מאשים את יושב ראש הועדה? תתקוף את ביילין.

ר' ריבלין:

אני מבקש לדאוג את מפת ביילין. כשרצו להתחיל בניה לעולים בדמונה, אמר ביילין, כשבא בסיור באוטובוס המפורסם: כאן לא יבנו, כך אני החלטתי; משרד השיכון לא יקבע איפה לבנות, אני אקבע. כך במפורש אמר, באוזני שמעתי.

צריך לשקול מדוע לבנות דירות של 3 - 4 חדרים בעלות 60 אלף דולר. צריך לבנות דירות קטנות, חדר וחצי, לעולים יחידים. למה לבנות דירות שאיש לא יוכל לשלם עבורן?

אני מבקש שנקבל את המפות לשיכון העליה, גם המפות של משרד השיכון וגם של משרד האוצר. ואני מאמין שאז החשב הכללי לא יאמר שהוא לא יכול לסבול עוד את הדיסאינפורמציה שמפיצים, כי מה שאנחנו אומרים אלה דברים מדויקים.

ש' עמור:

אמש היתה במגדל-העמק קבלת פנים ל-188 משפחות שבאו מברית המועצות בשלושת החודשים האחרונים. הקשר התחיל לפני שנה, לאחר ביקור של חיים גורי ומשה שמיר. היתה התכתבות בין העולים האלה ובין מגדל-העמק. כל הגרעין הזה הגיע אלינו, זוגות צעירים עם ילדים. המשפחות שלהם רוצות לבוא למגדל העמק, וזעקת השבר שלהם היתה על כך שהיום אין דירות למשפחות שעומדות להגיע בקרוב. זה המצב גם בעפולה, בכרמיאל, במקומות רבים.

היתה ציניות אנטי-ציונית של הועדה הבין-משרדית בראשות סגן שר האוצר לשעבר. כולכם בוודאי יודעים מאמצעי התקשורת שאמרו שהעולים האלה לא יגיעו לערי הפיתוח, לא רוצים ללכת לערי הפיתוח. אני רוצה לומר לכם דברים ברורים לאחר ששמעתי את העולים. להפתעתי, בכנס אתמול הם אמרו שהם לא רוצים לא את נתניה ולא את גדרה, כבר למדו מה זה גדרה - חדרה, הם רוצים לחיות במגדל-העמק. זו משפחה קטנה, טוב להם במקום. למזלנו, התבדו התחזיות הנלוזות והעליה זורמת לערי הפיתוח.

ש' אלוני:

לא כל ערי הפיתוח כמגדל-העמק.

ש' עמור:

יש בעיה קשה של חוסר דירות לזוגות צעירים. צעירים שגדלו בערי פיתוח לא מוצאים להם דירות.

מחירי הדירות שנבנות במגדל-העמק פחות או יותר זהים למחירים בחיפה ובקריות. דירה בת שלושה חדרים, כ-75 מ"ר, עולה כ-65 - 70 אלף דולר. המשכנתה המקסימלית היא 38 - 40 אלף דולר. עולים חדשים וזוגות צעירים לא יכולים לרכוש דירות כאלה.

אני חושב שאין שום סיבה שבעולם שדירה בת שלושה חדרים לא תעלה 40 אלף דולר. לא צריך לגבות כסף בעד קרקע בעיר פיתוח. לא צריך לעודד קבלנים מסודרים במרכז הארץ כדי שיבנו בתל אביב, ראשון לציון או נתניה. צריך לתת עידוד לבניה בישובי פיתוח.

זירוז הבניה. למרות כל הדיבורים על צווי חירום לזירוז הבניה, יש ביורוקרטיה נוראה. אני לא בא להאשים את ידידי מר גדעון ויתקון, אבל יש ביורוקרטיה נוראה עוד מזמן המנדט. אם לא יהיו שינויים, אם לא יהיה זירוז הליכי בניה, בתחום התכנון וזמינות הקרקע, אנחנו עלולים לפספס.

תעסוקה ואבטלה. שעור האבטלה במגדל-העמק הוא גבוה מאד. אני אומר לכם במלוא האחריות שהסיבה לכך היא שהרבה בחורים לא רוצים לעבוד. יש עכשיו חשש כבד של אנשים באזור מגדל-העמק ובסביבה שמא חלילה ייפלטו, כי העליה שבאה מברית-המועצות עדיין לא נגועה בנגע הפרזיטיות והם מוכנים לכל עבודה. אותה קבוצה מלנינגרד, רופאים ומהנדסים, גרים בשכונת שיקום, הם אמרו לי אתמול שהשכונה איננה די נקיה, ביקשו ממני מטאטא וכלי עבודה והתחייבו לנקות את השכונה באופן קבוע. כך יעשו גם במקומות העבודה. בניית יש 700 עובדים, מהם רק 100 ממגדל-העמק ו-600 תושבי חוץ. אני חושב שהעולים מרוסיה ישנו את פני הדברים. גם בניית הדירות תינתן עבודה וצמיחה.

בניגוד לרכישת הבית בעיר העתיקה בירושלים, אני חושב שבענין זה יש קונסנזוס ובמקום 20% מהפרוגרמה לבניה אפשר להפנות לפריפריה 50%.

ש' אלוני :

אני מתנצלת שלא הייתי בישיבה הקודמת. אני סבורה שלקליטת העליה יש לתכנן פרויקטים שלמים. לדוגמה, אם עד סוף העשור הזה צריך להפוך את באר-שבע ובנותיה לעיר בת חצי מיליון תושבים, לא די בתקציב לשיכון, צריך להקצות גם תקציבי פיתוח למחקר באוניברסיטה בבאר-שבע, כדי שתהפוך למרכז מחקר גדול, גם תקציבי פיתוח לבית החולים שיהיה בית-חולים מרכזי באזור. יש שם שטחים פנויים, אפשר להקים בסביבה שדה תעופה ענקי לחברה בינלאומית לתיקון מטוסים. זה יוסיף הרבה מקומות עבודה.

הזירוז צריך להיות משולב בפיתוח הכולל. מדוע לקחתי לדוגמה את באר-שבע? העולים שבאים היום ארצה, נכון שלא צריך לדכא אותם בין חדרה לגדרה, אבל אלה אנשים שגם מבחינת ההשכלה שלהם יחיו בסביבה אורבנית. כשמביאים לנו הצעות לבניית יחידות דיור, אני רוצה ביחד עם זה לראות תקציבי פיתוח לאוניברסיטה, לבית החולים, למכוני מחקר, למקומות עבודה, מפעלים תעשייתיים, כביש מהיר לתל-אביב.

בבאר-שבע יש אדמות מדינה בשפע. לדעתי, מינהל מקרקעי ישראל הוא הסרסור הכי גדול למחירי קרקע בארץ. אל נשכח שיותר מ-93% מהאדמות הן של המדינה. לא צריך לגנוב בעקיפין תקציבים כדי לגאול עוד דונם באיזה שהוא מקום. זה המקום שצריך היום לפתח אותו על מנת שלא כולם ישבו בין חדרה לגדרה.

חבר-הכנסת עמור דיבר על האפשרות לפתח את מגדל-העמק ולעשותה מרכז גדול. אם הוא עצמו אמר שהיום מגדל-העמק קרובה לחיפה, וכך גם עפולה. אצלנו בנו ישובים, גם קרית-שמונה וגם חצור, כי מי שתיכנן את זה חשב שאנחנו עדיין רוכבים על חמורים, לא ידע שיש אוטובוסים, ומוטב להקים פחות ישובים אבל ישובים גדולים ומפותחים יותר. בבאר שבע יש מרכז שנותן אפשרויות עצומות לפיתוח. בדרך זו צריך גם לפעול סביב אחת הערים בגליל.

ד' תיכון :

מה תאמרי לשאר, שיתנונו?

ש' אלוני :

הפיזור יכול להיות בעיר ובנותיה, אם יש תחבורה טובה. במרכז כזה צריך שיהיו חיי תרבות, תאמרון, תזמורת. אנחנו צריכים להבין שלאנשים שמגיעים לכאן וגם לאנשים שחיים כאן יש צורך לא רק לעבוד ולישון, לא צריך לבנות ערים שהן רק בתי מלון, אלא אדם צריך גם טעם בחיים. מקורות תעסוקה וחיי תרבות צריכים ללכת בד בבד עם השיכון. לא הביאו לפנינו תוכניות כוללות.

הערה בענין בתים מרומיים. כשקמה המדינה הביאו בתי עץ משוודיה. בארץ יש דעות קדומות נגד בתי עץ. לאחר שבעלי עזב את הקיבוץ ולא היתה לנו אפשרות לקנות דירה, רכשנו צריף מעודפי הסוכנות. הצריף הזה עומד זה 38 שנים, באזור שיש בו לחות, ואני מזמינה אתכם לראות אותו. אני לא מתכוננת להחליף אותו.

ההשקעה בבתים כאלה איננה גדולה. הבניה היא מהירה. הצריפים היום טובים יותר ומתוכננים טוב יותר מאלה שהיו לפני 38 שנים. באזורים שבהם יש מקומות עבודה, תנו את הקרקע ותנו אפשרות להקים צריפים.

מ' איתן:

זה לא הולך בגלל חסרון אחד: זה פוגע בקבלנים.

ד' תיכון:

זה יביא לפיתוח של תל אביב, מקסימום - יבנה.

ש' אלוני:

בתל אביב לא יתנו אדמה חינם. באזורים המרחוקים יתנו את האדמה חינם. זה הבדל גדול.

שאלה. האם אנשים שבונים בעצמם את בתיהם יקבלו אותן הטבות שרוצים להבטיח לקבלנים?

ע' אונגר:

כל העמותות וכל ההתארגנויות לבניה עצמית של עולים יקבלו מה שיקבלו קבלנים פלוס פלוס. יש עמותות שכבר התארגנו ואנחנו מסייעים להם.

ד' תיכון:

זאת לא מאסה, זה בשוליים.

ש' אלוני:

זאת לא מאסה, אבל זאת אופציה שחייבים להשאיר אותה פתוחה.

מ' איתן:

אם משפחה של עולים תחליט לבנות את ביתה, זו מאש התאבדות. כי גם ישראלים ותיקים לא יכולים להסתדר עם כל בעלי המקצוע....

י' גולדברג:

אנחנו עוסקים ביעדים לאומיים ואומרים שעליה היא יעד לאומי. לכולם ברור שהמשמעות של עליה היא צמיחה. שר האוצר לשעבר טען שחייבים לסבסד, להעניק מענק למרכז הארץ כדי לעודד את הצמיחה. הדברים חוזרים על עצמם כשמדברים בנושא עליה. הבניה של רוב יחידות הדיור מנווטת לאזור שבין חדרה לגדרה, או בין חיפה לאשדוד.

אני לא מדבר כרגע על המסגרת של ההיערכות לקליטה, אני מדבר על קרקעות מדינה זמינות. יש שאלות לאומיות ממדרגה ראשונה. אם אנחנו רוצים שהגליל לא ינותק, ואנחנו יודעים שיש אזורים שבהם האוכלוסיה היהודית הפכה למיעוט, לא יעלה על הדעת שלא ינווטו את העליה למרכזים כמו עפולה ומגדל-העמק, כי יש ציר בין חיפה ושפרעם ליהודה ושומרון שיש בו היום רוב לא יהודי.

מדברים על מקומות עבודה. במושב הגליל יש היום מקורות תעסוקה ויש קרקעות זמינות לאלף יחידות דיור, ואין יחידה אחת פנויה. מדוע זה לא בתוכנית? מדוע זה לא מופיע בזמינות לבניה מיידית?

חברת הכנסת אלוני אמרה שצריך לאפשר איכות חיים עם כל המשתמע מכך. הרי לפני שלושים שנה גם בבאר-שבע לא היה כלום. (י"י תיכון: בכל ערי הפיתוח יש תרבות לא פחות מאשר בתל-אביב). נכון.

אני לא מדבר על 3000 יחידות דיור בגליל. אני מדבר על כך ששני שלישים מהבניה יופנו לגליל ולנגב. לא 50% ולא 40%. יש שם מקומות זמינים. לאוצר המדינה זה יעלה מעט כסף.

מדברים על פיתוח תשתיות, דיברו על פיתוח כבישים. משרדי הממשלה באים לכל מקום ושואלים כמה יש מקומות פנויים שאפשר לשבץ עולים. יש בתי חולים בפריפריה שהמצב בהם ממש מדאיג, הרופאים שם רובם ככולם מבוגרי הגוש המזרחי ורק מיעוט הרופאים הם יהודים, למשל בבית חולים צפת. הרי לא יעלה על הדעת שבתוכנית הבניה לשנה הזאת לא יכללו את ישובי הפריפריה. צריך לקבל החלטה לבנות בכל הישובים בארץ שיימצא בהם פתרון של תעסוקה, על מנת לחסוך גם מבחינה כלכלית. בפריפריה יש זמינות קרקע ואין קושי לבנות מיד. אני מתנגד לתוכנית שמוצגת פה אם לא יגידו שתהיה עדיפות בבניה בנגב ובגליל, עם החישוב הכלכלי. אם באמת רוצים לעסוק בכלכלה. הרי מחר בוקר אתם תבואו ותגידו שצריך להרחיב את האוטוסטרדות במרכז הארץ, כי גם היום אי אפשר לנסוע, ובשעות הבוקר נוסעים שעתיים מכפר-סבא לתל אביב כדי להגיע למקום העבודה. מה אתם עושים?

היו"ר א' שוחט:

רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה, חבר-הכנסת אלי זיין.

ע' עלי:

ביקשתי רשות הדיבור. לא רשמת אותי?

היו"ר א' שוחט:

נרשמת להשתתף בדיון בנושא הקודם. סלח לי, הרשימה לדיון הזה סגורה.

ע' עלי:

נרשמתי. זה לא ילך לך. לא אתן לך לנהל כאן את הדברים בצורה כזאת. לא אתן.

היו"ר א' שוחט:

אפשר לעמוד במדור הזה? אתן לך לדבר.

ע' עלי:

איזה מדור? אתה לא מתבייש?

היו"ר א' שוחט:

חבר-הכנסת עובדיה עלי, לדיון בנושא הזה החברים נרשמו עוד בישיבה הקודמת, שבה לא היית נוכח. אלה שמדברים היום, לא הגיעו לרשות הדיבור בישיבה הקודמת. הודעתי שהרשימה סגורה. אתה ביקשת רשות דיבור בנושא שדנו בו קודם - רכישת הבית בעיר העתיקה - ורשמתי אותך להמשיך הדיון.

ע' עלי:

אני מבקש לדבר בנושא הזה. ואם לא תיתן לי לדבר ברשות, אזבר בלי רשות.

א' דיון:

הועדה צריכה לברר על כך שהיום כל ראשי ערי הפיתוח, על אף כל הבעיות שיש להם בשירותים המוניציפליים, באבטלה ובתחומים נוספים, כולם ממש נאבקים למשור אליהם עולים. לדעתי, זו ההצלחה של הציונות. מי שהיו נקלטים רוצים להפוך לקולטים. כך כל התושבים בערי הפיתוח. היתה לנו השבוע פגישה עם הנהלת הסוכנות היהודית, וכל ראשי ערי הפיתוח אמרו: הבו לנו עולים. זה דבר נפלא וצריך לברר עליו. אנחנו צריכים לסייע להם בעניין הזה.

לדעתי, אפשר לסייע. מתחילות להתארגן עמותות של יוצאי ברית המועצות שרוצים לבנות דירות עבור עצמם, והם מוכנים לשתף זוגות צעירים. באו אלינו באוטובוסים כמה קבוצות מאולפנים, 800 איש, שרוצים להקים בשלב ראשון אלף יחידות דיור להם ולזוגות צעירים מהמקום. הם מדברים לא רק על עצמם, הם הבינו שחשוב להשתלב באופן אינטגרטיבי בחברה הישראלית. הם העלו בקשה אחת: לסייע בהלוואה.

המדינה נותנת משכנתה 40 אלף דולר, אין להם אמצעים אחרים. הפורום של שרנסקי יכול לגייס להם עוד 10 אלפים דולר, אבל זה לא בטוח. זוגות צעירים מקבלים משכנתה כ-20 אלף או 17 אלף דולר. אני מברר על ההחלטה של משרדי השיכון והאוצר, כדי לעודד משתכנים דווקא בפריפריה ובמקומות מסוימים לתת הלוואה נוספת מיוחדת גם לעולה וגם לזוגות צעירים, הלוואה לעשרים שנה, שנקראת הלוואת מקום, בסך 40 אלף שקל. כלומר עוד 20 אלף דולר. 20 אלף שקל בהצמדה וללא ריבית, ו-20 אלף בהצמדה וריבית בשעור 4.5%. תנאים טובים. זוגות צעירים שכבר עובדים וקצת התבססו יוכלו עכשיו לקנות דירה ב-40 - 45 אלף דולר. יתחילו בדירה קטנה של 65 מ"ר, כמו שכולנו התחלנו.

צריך לפעול מהר בכיוון הזה. זה יאפשר רכישת דירות. אם לא יהיה פתרון בתחום המשכנתאות, בסופו של דבר יקבלו העולים את הדירות בחינם. וכי היכן ישכנו אותם? לא ימצא פתרון אחר. לכן מוטב לסייע להם לקנות את הדירות. לבעלות הדייר על דירתו יש חשיבות גם מבחינת היחס למקום, האחזקה וכו'.

אסור לומר על הסף שבערי הפיתוח אין תעסוקה. אני מציע לא להשתמש בנימוק הזה, צריך להוריד אותו מעל סדר היום. אם היום יש בעיות תעסוקה בערי הפיתוח, אני מאמין שאם עולים יבואו לשם יוצר לחץ על המערכת למצוא תעסוקה. אני לא אומר לבנות אלפי דירות בערי פיתוח. שדרות מבקשת בסך הכל 300 - 400 דירות, וכך בישובים אחרים. לא מבקשים אלפי דירות, אבל לא לפסול אותם מראש לבניה לעולים, כי זו התקווה היחידה של הישובים האלה. (קריאה: יסעו לעבוד באשקלון?) אפילו. המענקים הצטמצמו, אנשים מוכנים לצאת למקום עבודה רחוק יותר. אנחנו מקווים שהכבישים ישופרו.

יש להזהר מייבוא בתים. צריך לתקוף את ההצעות של נגיד בנק ישראל ועוד כמה אנשים. לא יעלה על הדעת שמפעלים בארץ לבניה טרומית יעמדו סגורים, ואנחנו נייבא בתים מחו"ל. המפעלים לבניה טרומית יכולים לבנות אלפי יחידות דיור ולתת תעסוקה לעובדים, אפשר לתת תעסוקה בבניה קונבנציונלית, העולים מוכנים לבנות עבור עצמם. בואו נפעיל קודם כל את כל ההזמנות אצל המפעלים שלנו, כמו יובל-גד, הארגז, אשטרום, למה לייבא בתי עץ או בטונדות? לדעתי, הועדה צריכה להתנגד לייבוא בתים מוכנים לעולים. הדבר יפגע בסיכויים של תעסוקה ופיתוח כלכלי באזורים השונים.

מינהל מקרקעי ישראל צריך לעשות כל מאמץ, במיוחד בפריפריה, לתת קרקעות לבניה בחינם או בסכומים סמליים, שייגבו מהעולים רק לאחר מספר שנים.

ע' עלי:

רבותי, זו שעת רצון היסטורית שבידי הממשלה, במיוחד בידי משרד השיכון האפשרות להשפיע על כיוון ההתפתחות של מדינת ישראל ולפעול להתיישבות אינטנסיבית באותם אזורים שעד היום סבלו מהעדר פיתוח או קפאון בהתפתחות. אחת הבעיות המרכזיות היום היא שבגליל הפכו היהודים למיעוט. לא בכל יום ולא בכל שנה יש הזדמנות כזאת שהמדינה משקיעה מיליארדי שקלים ומאות אלפי עולים עומדים לעלות ארצה, בעזרת השם. אם נחמיץ הזדמנות היסטורית זאת נחטא חטא כבד למדינת ישראל.

ולא רק לאזורי הפיתוח.
אני מבקש שתיקבע מדיניות ברורה. לדידי, משרד השיכון לא צריך לבנות אפילו דירה אחת במרכז הארץ. בניה ציבורית צריכה להיות אך ורק באזורי הפיתוח. אם מדברים על התחייבויות רכישה, אני חושב שמרכז הארץ הוא די אטרקטיבי למשורר עולים ותושבים ותיקים גם בלי עידוד בדרך של התחייבויות רכישה או התחייבויות אחרות שמציע משרד השיכון.

ועדת הכספים תקבל החלטה נכונה ונבונה אם תאמר שכל הבניה כולה תהיה אך ורק באזורי פיתוח. לדידי, גם ביהודה ובשומרון. אני חושב שזה יהיה פשע להגדיל את האוכלוסיה במרכז הארץ עם כל הבעיות שכרוכות בכך, בעיות כלכליות בטחוניות, בעיות חמורות בתשתית. אם אי אפשר כאן להגיע להסכמה שכל הבניה תהיה אך ורק באזורי הפיתוח, המינימום הוא ש-50% מהבניה תהיה בפריפריה. אם יעשו פחות מזה, אני חושב שזה יהיה פשע לאומי.

הבניה בערי הפיתוח היא גם הרבה יותר זולה. יש לנו אפשרות לקלוט תושבים חדשים בלי עומס נוסף של השקעות בתשתית, בתרבות, בחינוך ובנושאים אחרים. אנחנו בנויים וערוכים להתרחבות. בניה של תשתית, כבישים, היא הרבה יותר זולה בערי הפיתוח.

זה הנושא המרכזי שצריך להחליט עליו. זה נושא של מדיניות שתפקידנו להחליט בו. אני לא חושב שהועדה צריכה להחליט כמה דירות יבנו בירושם, בדימונה או במגדל-העמק. אבל אנחנו יכולים כאן לא רק לקבוע עמדה אלא להחליט החלטה מפורשת, ואם לא נעשה כך נהיה שותפים להחמצה היסטורית, שתוצאותיה מי יסורן.

כל הסיפורים שאין עבודה, זה פשוט בלוף. נפגשתי עם משפחות עולים. היהודים האלה מוכנים לעבוד בכל עבודה, חלקם מוכנים גם לעבוד בעבודות שעד היום עשו אותן ערבים. גם אם זה לא ימצא חן בעיני מישהו, עניי עירך קודמים. הם מוכנים לעבוד בתפירה ובעבודות אחרות שנחשבו עד היום בזויות. והרי כתוב, פשוט נבלה בשוק ואל תזקק לבריות. את זה הם מבינים.

נקלוט את העליה הזאת וניתן תנופה אדירה לשובים, מבחינת העלאת הדמה של התושבים, מבחינה תרבותית, חינוכית ועוד. זו עליה איכותית, רצינית. אסור להחמיץ את ההזדמנות ההיסטורית הזאת.

זמינות הקרקע באזורי הפיתוח היא הרבה יותר גדולה. יש אפשרויות. צריך להתחיל כמה שיותר מהר להכין תוכניות, ויפה שעה אחת קודם.

היו"ר אי' שוחט:

לא דיברתי בישיבה הקודמת ואני רוצה היום להגיד כמה מלים, במסגרת של ארבע דקות. קראתי את הפרוגרמה שמסר לי מנכ"ל משרד השיכון, פרוגרמה ממשלתית שמדברת על פריסה של 33 אלף יחידות דיור, ואני רוצה להעיר כמה הערות. אם עושים ניתוח של הפרוגרמה הזאת, נמצא מתוך 33 אלף יחידות כ-8500 יחידות בגליל ובנגב. בנגב המספר גדול יותר, בגלל בניה מאסיבית באילת ובאר-שבע. אבל אם עושים חשבון ארצי ויוזעים שבמדינת ישראל בונים 50 אלף יחידות השנה, כשצריך לקבוע את השעור באחוזים צריך לחשב את השעור מ-50 אלף. צריך לזכור ש-20 אלף היחידות של המשק הפרטי נבנות במקומות האטרקטיביים במרכז הארץ.

יש לי בקורת קשה מאד על תוכנית הפריסה. אני חושב שהמבחן לעניין בניה לא צריך להיות רק ההנחה התאורטית אם יש או אין עבודה, אלא מבחן זמינות הדירות הציבוריות במקומות השונים. לקחתי לדוגמה מספר ישובים בנגב ובגליל, שלפי התוכנית הבניה בהם היא אפס: שדרות, נתיבות, אופקים, ערד, טבריה, צפת, מושבות הגליל, שלומי ומעלות. הרזרבה הציבורית במקומות האלה היא אפס, כלומר אין במקומות אלה דירות של משרד השיכון או של עמיגור. יכול להיות שיש שם דירות כאלה או אחרות למכירה בשוק הפרטי. לא יעלה על הדעת שבפריסת בניה של 30 אלף יחידות לא יקציבו לכל ישוב כזה 300 - 350 יחידות.

אני אומר לכם מניסיוני, בניה של 350 יחידות דיור במקומות כאלה מכניסה חיים בכל המערכת, נגדיות, המסגדיות, נהגים, מפעל הבטון, החשמלאים. ולאחר שנה וחצי כשהבניה תיגמר יהיו אנשים שירצו ללכת לישובים האלה. אני מקבל כל מה שאמר חבר-הכנסת עמור. אני יודע שאין קושי להביא את העולים לערי הפיתוח. אנשים אלה מוכנים לעשות כל עבודה. מי שמנקה היום את מפעל מוטורולה בערד הם עולים חדשים מברית המועצות ומדרום אמריקה, שבתקופת הלימודים באולפן ואחרי הלימודים הולכים לעבוד בניקיון.

אני רוצה להציע הצעה קונקרטית. אני לא חושב שצריך עכשיו לשבש את התוכנית, אני לא מסכים עם החברים שמציעים שנקבע ששני שלישים מהבניה יהיו בפריפריה. זה בלתי אפשרי, כי בכל אופן צריכה להיות קורלציה מסוימת לתשתית שצריכה לקלוט את העולים בתעסוקה וכו'. אבל בוודאי מוכרחה להיות מגמה של בניה בערי פיתוח בפרופורציה גדולה מאשר בתוכנית המוצעת היום. אני חושב שהבניה בערי הפיתוח הרבה יותר זולה. יחידת דיור ממוצעת באזורים האלה עולה 50 אלף דולר ולא 80 אלף דולר. זה יעלה למדינה פחות.

אני פונה גם לממונה על התקציבים וגם למנכ"ל משרד השיכון. אני לא מציע להפוך את התוכנית. לפי התוכנית היום מ-30 אלף יחידות דיור כ-8500 ייבנו באזורי פיתוח. אני מציע להוריד 3000 יחידות ממרכז הארץ, להוסיף 1500 יחידות בגליל ו-1500 לנגב, לבניה דווקא לא ביישובים הגדולים. אם לפי התוכנית צריך לבנות בבאר-שבע 2500 יחידות ובאילת 2000, כל הכבוד והלוואי שיצליחו לבצע את זה. אני מציע לבנות 300 יחידות דיור בשדרות, בנתיבות, באופקים. אלה מקומות שמסוגלים לקלוט עליה. וכך בגליל, בטבריה, בצפת, בשלומי, במעלות. מה שאני מציע מגיע לסדר גודל של 40%. בכל ישוב לבנות כמה מאות יחידות. בחלק מהיישובים יש אפילו תשתית לדירות האלה, יש ביו, יש פריסת דרכים, יש כבלים. העלות ליחידת דיור תהיה יותר קטנה.

מה צריך לעשות כדי לממש את התוכנית הזאת? צריך במקומות האלה להגדיל את ההתחייבות לרכישה. לא די ב-60%. לא ילכו לבנות במקומות האלה בהתחייבות לרכישה בשעור 60%. צריך לקבוע התחייבות לרכישה בשעור 80%. נדמה לי שזה מופיע גם במסמך של אגף התקציבים.

צריך גם לבדוק אם אין כפילות בבקשה של אגף התקציבים, אם לא מבקשים פעמיים כסף. אני לא הבנתי את זה. אם יש התחייבות לרכישה, אין שום סיבה שהבנק לא יתן כסף. למה צריך לתת ערבות מדינה על 150 מיליון שקל?

י' שמאי :

שמעתי את הדברים של חברי הכנסת עמור, דיין ועלי, והם שכנעו אותי שהפרופורציה צריכה להיות 50% ו-50%.

היו"ר א' שוחט :

50% בניה ל-15% מהאוכלוסיה. תחשוב על הפרופורציות מבחינת תעסוקה.

אני חוזר ואומר, אני מציע לא להפריז בדרישה. צריך לגלות מידה של אחריות גם לבחינה של מקורות תעסוקה. אם תקבל המגמה שהצעתי, 11,500 מתוך 30 אלף הם 40%, זה כפול מחלקם של אזורי הפיתוח באוכלוסיה.

חלק גדול מהדירות שעומדות להתפנות אכן יתפנו אם אנשים יבנו במסגרת בנה-ביתך. הרזרבה של דירות בבאר-שבע בשוק החופשי נבעה מבניה של מיתר, להבים, עומר, וכעת גם בתוך באר-שבע. הרזרבה בהרבה מקומות נוצרת עקב חילופי אוכלוסין וזריקת דירות למלאי. אני לא הייתי פוסל שאפילו במסגרת של התקציב לקליטת עליה תיכלל הבניה במסגרת בנה-ביתך, יהיה סבב של דירות ואז הדירות למכירה לעולים יהיו הרבה יותר זולות, יהיה מיקס של אוכלוסיה, עולים וותיקים בשכונה קיימת, לא שכונות מבודדות. בדרך זו אפשר להגדיל את המצאי ביישוב, זה לא יעלה יותר למדינה, זה יאפשר שיפור תנאי חיים לוותיקים, מיקס של עולים ותושבים ותיקים בשכונות. זה בדיוק מה שקרה בבאר-שבע.

ד" בוועד:

עשינו עבודה די מקיפה בהכנת תוכנית קליטת העליה. אנחנו צופים עליה בהיקף גדול מאד, שלא היה כדוגמתו משנות החמישים. יש לזה השפעה מהפכנית על המשק הישראלי. אלמלא נערכה תוכנית לאומית לנושא זה, אני חושב שאגף התקציבים ואני בראשו היינו חוטאים לתפקידנו. יש תוכנית, אבל אחד המאפיינים של ממשלת מעבר הוא שכל מיני נושאים שהם אולי דחופים יותר אבל חשובים פחות מקבלים עדיפות. עדיין לא הצגנו את התוכנית בממשלה ולכן אנחנו לא יכולים לצאת אתה לדרך. אבל אני מודיע לוועדת הכספים בצורה רשמית כי לאגף התקציבים יש הצעה של תוכנית מקיפה לקליטת עליה, בשילוב עם צמיחה במשק, התייחסות למדיניות בניה, קליטה, תעסוקה, תשתית, כל זה במיתאם מאקרו-כלכלי. יש מגבלות למשק הישראלי גם מבחינת מטבע חוץ ומקורות אחרים, בוודאי לא נרצה לקלוט עליה בצורה שתגרום אינפלציה בשעור 800% והשלכות חברתיות שליליות ביותר.

ש" אלוני:

מי הכין את התוכנית, אגף התקציבים לבדו בלי נציגים ממשרדים אחרים?

ד" בוועד:

יש לנו תוכנית שצריכה לקבל גושפנקה בהחלטת ממשלה. כמונה על התקציבים יש לי תשובות ויש לי הצעות בכל עניין ועניין. לחלק גדול מאד מהדברים שנאמרו כאן יש לנו הצעות, יש לנו הצעות איך לטפל בבעית התעסוקה, איזו מדיניות שיכון לקבוע, מה לעשות בתחום התשתית ועוד.

אני רוצה לעבור לעניין ענף הבניה. הכינונו מספר שקפים כדי להבהיר את הדברים. נציג קודם כל את לקחי העבר מההתפתחויות בענף הבניה בשנים האחרונות, לאחר מכן נדבר על מטרות ענף הבניה, על המגבלות והאילוצים וגם על הצעות לפתרון. אני רוצה לפנות לוועדה ולבקש, אל תמהרו לקבל החלטות בדבר פרופורציה בבניה בחלקי הארץ השונים, כי בנושא זה נעשתה בחינה מקצועית. בוודאי שבסופו של דבר האחריות עליכם וההחלטה בידיכם.

ר' ריבלין:

מפת ההתיישבות היא בעיה מקצועית או פוליטית?

א" ספרן:

השקף לפניכם מציג את לקחי העבר בענף הבניה. היו שתי תקופות של עליה גדולה, בשנות החמישים ובשנות השבעים. באותן שנים לא היתה במשק די יזמה פרטית להקמת דיור לעולים, והממשלה, ישירות או באמצעות בניה ציבורית, עשתה את העבודה. אנחנו חושבים שהממשלה עשתה את העבודה הזאת בצורה לא נכונה, בצורה יקרה ובזבזנית מאד. הממשלה היא שבנתה את הדירות, היא לקחה את העולה ביד ואמרה: הנה זו הדירה שלך וכאן תגור.

השקף הבא נותן תמונה של עשרים שנה, מ-1966 עד 1985, לא תקופה קצרה מקרית, ואנחנו יכולים לראות מה קרה בבניה הציבורית ובבניה הפרטית, אנחנו מודדים את זה בהתחלות בניה, לעומת תוספת משקי בית באותה תקופה. בחמש השנים 1966 - 1970 היתה התחלת בניה של 150 אלף יחידות דיור, תוספת 112 אלף משקי בית. הבניה הפרטית כמעט ענתה על הדרישות. המצב החמור ביותר היה בעת העליה הגדולה בראשית שנות השבעים: 284 אלף התחלות בניה לעומת 127 אלף משקי בית נוספים.

מ" איתן:

זה לא אומר שנשארו 157 אלף דירות ריקות.

היו"ר א" שוחט:

לא. יש גם שינוי יעוד, חיטול מעברות.
א"י ספרן:

בדקנו גם את זה. אתם יכולים לראות בתרשים את היחס בין הבניה של הסקטור הציבורי והסקטור הפרטי. באותה תקופה היו 150 אלף התחלות בניה מיותרות. הדירות האלה עמדו ריקות ועדיין הן ריקות. חלקן עומדות ריקות כבר עשרים שנה, והיום מציעים לשפץ אותן.

ד"ר תיכון:

מנין לקחת את הנתונים האלה?

י"י גולדברג:

כמה דירות ריקות יש בארץ?

א"י ספרן:

יש גם פחת בדירות, יש דירות שאיחדו אותן, יש דירות שעומדות ריקות. לפי הנתונים שבידינו, יש היום בארץ כ-80 אלף דירות ריקות, חלקן הפכו למשרדים.

י"י שמאי:

אולי נשארו הדירות ריקות בגלל סטנדרד בניה נמוך?

א"י ספרן:

הבניה הפרטית יודעת לתת תשובות להיקף הדרישות, הבניה הציבורית לא יודעת לתת תשובות כי היא לא עושה שיקולים עסקיים.

יש עודף מצטבר של יותר מ-200 אלף יחידות דיור. אין בארץ 200 אלף יחידות דיור ריקות. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לפני מספר חודשים היו כ-10 אלפים דירות ציבוריות ריקות בכל רחבי הארץ.

היושב ראש הציע שתהיה התחייבות דכישה ל-80%. התמונה שאתם רואים לפניכם מציגה את המצב שנוצר בשנים 1971 - 1975 בעת שהיו התחייבות לרכישה בשעור 100%. אני טוען ש-80% הם בדיוק כמו 100%. זאת אומרת, הקבלן ילך לבנות במקום שהממשלה תזמין אצלנו, רק שם, בלי שום חישוב כלכלי, הוא לא לוקח על עצמו שום סיכון.

היו"ר א"י שוחט:

נכון, כי מדיניות השיכון היא חלק ממדיניות לאומית.

מ"י איתן:

הצגת הביקושים היא לא נכונה.

ג"י גל:

מה זה ביקוש? אם אדם רוצה להחזיק דירה שניה, זה כלול בביקוש?

היו"ר א"י שוחט:

פחת של דירות הוא 2% - 3%, זאת אומרת ש-30 אלף דירות בשנה יוצאות מהמחזור, בגלל אלף ואחת סיבות. זה בכלל לא מופיע בתמונה שאתם מציגים. גם חיטול המעברות לא מופיע כאן.

א"י ספרן :

ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה יש נתונים מדוייקים על פחת של דירות, דירות שנהרסות ובמקומן בונים בית רב-קומות, דירות שמאוחדות, דירות שהופכות למשרדים. לפי הערכתנו, במשך כל התקופה הזאת המספר לא מגיע ליותר מ-90 - 100 אלף דירות.

רן כהן :

איפה 220 אלף הדירות שהן ההפרש בין הבניה ובין תוספת משקי בית? נוריד מהמספר הזה 100 אלף דירות. איפה השאר?

א"י ספרן :

100 אלף דירות - פחת, 80 - 100 אלף דירות ריקות. ליתר אין לנו הסבר.

נ"י אונגור :

אין 80 אלף דירות ריקות.

ד"ר תיכון :

על הגראף שאתה מציג יש גם גראף של מחירים דיאליים של דירות?

א"י ספרן :

לא כאן. יש נתונים בחוברת.

ב-1966 נגמר פינוי המעברות, לכן הבאנו את הנתונים מ-1966 והלאה.

י"י שמאי :

מה עודף הדירות ב-15 השנים האחרונות?

י"י גולדברג :

כמה דירות ריקות יש השנה?

ע"י אונגור :

אין.

א"י ספרן :

אני חושב שהמסד המרכזי הוא ברור: אם קבלן בונה לא על אחריותו, הוא יבנה איפה שיגידו לו וכמה שיגידו לו.

מ"י איתן :

אם אומרים לנו שיש בארץ 1.2 מיליון דירות בארץ, אחוז אחד הוא 12 אלף דירות. אם שעור הפחת הוא 2%, דירה יוצאת משימוש לאחר חמישים שנה, 24 אלף דירות בשנה יוצאות מהמחזור. אם הפחת הוא 2.5%, מדי שנה נעלמות 30 אלף דירות.

א"י ויינשטיין :

זה פחת לחישוב חידוש. יש בתים שעומדים יותר. בתים בירושלים עומדים מאה שנים.

מ"איתן:

אבל המספר כולל גם בתים וצריפים שעומדים רק שנתיים או חמש שנים והורסים אותם.

א"ספרן:

לפי נתוני משרד השיכון, 90%-95% מהעולים רוכשים דירות יד שניה. זאת אומרת שהבניה עכשיו לא מיועדת לעולים. את הדירות שנבנות עכשיו העולים לא יקנו. צריך לזכור זאת כשחוזרים ומדברים על בנית דירות קטנות של חדר או שני חדרים. אנחנו מוענים שהיזם יבנה דירה בגודל שהוא מעריך שהשוק רוצה, ובזה אנחנו לא צריכים להתערב. גם זוגות צעירים קונים דירות יד שניה, כי הן זולות יותר מדירות חדשות.

אי אפשר ליצור מובלעת של אוכלוסיה מועדפת. הכוונה גם להעזפות כספיות וגם לשכונות. זה נעשה בעבר ולמדנו את הלקח.

צריך לטפל לחוד בצד ההיצע ולחוד בצד הביקוש. צד הביקוש - הכוונה בעיקר לנושא המשכנתאות: קח משכנתה ותבנה איפה שאתה רוצה. אנחנו נאפשר לשוק הפרטי לבנות במקום שכדאי לו לבנות. אם המדינה רוצה להפנות אנשים למקום מסוים, תשתמש במשכנתה כמכשיר. המכשיר הזה קיים.

ע"עלי:

המדיניות שלכם מוטעית מיסודה.

א"ספרן:

זה דבר קיים. נתנו משכנתאות במקומות אלה.

צריך להיות טיפול מערכתי כולל בנושא הזה. אי אפשר לדבר רק על קרקע. אם נעסוק רק בקרקע, גם אם ניתן קרקע בחינם זה לא יעזור. אם ניתן קרקע חינם בלי לטפל במכלול הנושאים, כל הרווח ילך לכיס של הקבלנים. התוכנית שלנו מדברת על טיפול במכלול הנושאים ביחד: תכנון, קרקע, מיסוי, מונופולים בענף, מלט, יבוא חומרי גלם, בעיה פיננסית של לווה בודד ועוד. אלה רק דוגמאות.

נושא נוסף - כושר התאמה של ענף הבניה. חבר-הכנסת תיכון שאל איפה החברות שמסוגלות לעבודות בניה גדולות. השקף שלפניכם מבוסס על ההנחה שתהיה עליה של 110 אלף עולים ב-1990, למספר זה צריך 35 אלף פתרונות דיוור. בשנת 1989 כל התפוקה של ענף הבניה, לא רק למגורים אלא גם תעשייה וכו', היתה 7.3 מיליארד שקל.

ד"תיכון:

כמה מזה לתעשייה? לא דומה תעשייה למגורים.

היו"ר א"שוחט:

הבניה למגורים היתה 60% מההיקף.

א"ספרן:

אם נרצה לבנות 35 אלף דירות נוספות, מעבר להתחלות הבניה הקיימות, זה גידול העלות ב-112%, זאת אומרת פי שנים.

בבניה למגורים היו 19 אלף התחלות בניה. אנחנו צריכים עוד 35 אלף התחלות. בסקטור העירוני היהודי, שהוא הרלוונטי לקליטת העולים, לא הסקטור הקיבוצי ולא המושבי ולא בניה במיגזר הערבי, בסקטור העירוני היהודי היו בשנה שעברה 12 אלף התחלות בניה.

מי בונה? החברות הקבלניות הגדולות, שחלקן היה 7000 התחלות בניה. מכיוון שהחברות הקבלניות הגדולות הן שמסוגלות לבנות את הנפח הגדול, לא החברות הקטנות, זה אומר שהבניה של 35 אלף יחידות נוספות ברובה תיפול עליהם, לחברות האלה התוספת תהיה פי חמישה. תחשבו עכשיו על נושא האשראי למערכת הזאת. המערכת הזאת לא תוכל לעמוד בהיקף הזה בלי סיוע של הממשלה.

מ' איתן :

יהיו קבלנים חדשים.

א' ספרן :

אם צריך לבנות פי שנים או פי חמישה, מתעוררות בעיות פיננסיות. אי אפשר לעמוד בסדרי גודל כאלה בלי סיוע של הממשלה.

ד' בועז :

ניסינו לנתח מה שהיה בעבר, להפיק לקחים. זו עדיין לא קביעת מדיניות. בשקף שנציג עכשיו רשמנו מטרות. מטרות ראשונה: עד כמה שניתן, לבנות דיור קבע שיאפשר קליטת העליה הצפויה. דיור קבע הוא יעיל וחטכוני יותר מבחינת המשק הלאומי.

אנחנו עלולים לעמוד בפני בעיה של פערים חברתיים עקב קליטת עליה, או עידוד לא מאוזן. מוכרחים למצוא את שביל הזהב, לקלוט את העולים בלי לשכוח בעיות של זוגות צעירים, שכונות, אזורי פיתוח וערי פיתוח.

המקורות שלנו מוגבלים. אנחנו צריכים לבחון את היכולת של המשק ואת המקורות שעומדים לרשותו - מטבע חוץ, גורמי יצור ומקורות אחרים. אם נדרוש יותר מדי אנחנו עלולים לגרום תוצאות שליליות מאד בגלל מינון לא נכון של אמצעים. אם תהיה הזדמנות מוניטרית וגם פיסקלית מעבר ליכולת של המשק, ניצור עודפי ביקוש לאול היצע מוגבל מאד של מקורות, נגרום עליית מחירים מטורפת, נחזור לימים שכולנו דווצים לשכוח אותם, אינפלציה בשעור 400% - 500% או יותר. נשלם מחיר חברתי כבד, אנחנו יודעים שהאינפלציה גובה מחיר חברתי כבד מאד. יוצר קיטוב חברתי בין אזורי פיתוח ובין העולים.

אנחנו צריכים להשיג תגובה מהירה של הענף והמשק: מבחינת קצב התחלות בניה, גידול בתפוקת הענף, קיצור משך הבניה.

נושא חשוב הוא הקטנת הסיכון בהשקעה. יש חוסר ודאות, גם מנכ"ל משרד השיכון דיבר על כך בישיבה הקודמת. קבלנים ויזמים אומרים: אנחנו קוראים את נתוני העליה, אבל מי יתקע לכפנו שהעולים אמנם יבואו, ומי יתקע לכפנו שיקנו דירה בשנה הראשונה או בשנה השניה, אנחנו עוד זוכרים את המשבר החמור בענף הבניה. אין ספק שיש סיכונים. לפי דעתנו, הממשלה והקבלנים והיזמים צריכים להתחלק בסיכונים האלה. אבל אם החלוקה לא תהיה נכונה מבחינת הפרופורציה, ויהיה מצב לא בריא מבחינה זו שקבלנים יבנו ללא סיכון, אם ניתן לבנות באפס סיכון לא נעזר למקומות שאנחנו דווצים להם אלא להיפר. אנחנו עלולים לחזור עשרים שנה אחורנית לתקופה של הבניה הישירה. הממשלה תהיה אנוסה לקבל עליה את כל הדירות, היא תצטרך להתמודד עם מכירת הדירות ואיכלוסן, והיא לא תוכל להתמודד. כבר ראינו שהממשלה לא יודעת לעשות את זה טוב. לכן חייב להשאר איזה שהוא נתח של סיכון על הקבלן, על היזם, שהוא יצטרך להתמודד, כדי שלא נחזור למצב שרובנו דווצים למנוע אותו - בניה ישירה זה פקטור.

ד' ריבלין :

האם העקרונות האלה הם לא קצת תאורטיים נוכח העובדות בשטח?

ד"ר בועז:

אחרי הישיבה הקודמת, התבקשתי על ידי יושב ראש הועדה להציג את כל החומר בצורה מסודרת. אני רוצה להציג בקצרה את המטרות.

אנחנו רוצים לעשות שינוי מבני בענף הבניה, לפתוח צווארי בקבוק בענף, גם בנושא הקרקעות, גם בנושא הייבוא ובנושאים אחרים. אם רוצים ללכת להיקפים גדולים ולקצר משך הבניה, דרושים שינויים מבניים.

נקודה אחרונה, בוודאי לא אחרונה בחשיבותה: שינוי מבנה התעסוקה בענף הבניה.

י"ר הורביץ:

אולי תוכל להסביר לי, איפה הייתם כל החודשים האלה?

ד"ר בועז:

אני חוזר ואומר, יש לנו הצעה של תוכנית לאומית גדולה ומקפת, הכינונו את הפרק המאקרו-כלכלי וגם את ההשלכות של אמצעים נוספים. לאחר שנוכל להציג את התוכנית לפני הממשלה, אם הממשלה תאשר אותה, נוכל להתקדם.

היו"ר א" שוחט:

חבר-הכנסת הורביץ, האחריות היא של הממשלה כולה - ראש הממשלה, שר האוצר, כל הממשלה.

מ"ר איתן:

צריך להזהר מבניה עצמית. כשהעניין ייגמר לאחר שנתיים או שלוש, תישארו עם משק מעוות לחלוטין ועם גורמי ייצור שהשקיעו בהם הון.

היו"ר א" שוחט:

זה לא ייגמר בשלוש שנים, זה יקח לפחות שש שנים, כי אחרי שבונים דירות צריך לבנות גם בתי ספר, חנויות.

מ"ר איתן:

זאת בדיוק הדרך לקטסטרופה.

היו"ר א" שוחט:

נוציא דולרים ונקנה בתים בחוץ לארץ... אצלנו יהיו 200 אלף מובטלים ובאמריקה תהיה עבודה.

מ"ר איתן:

אם תעסיק את כולם בבניה, בשלב הבא יהיו מובטלים. בשיטה הזאת תהרסו את המשק.

א"ר ספרן:

בשקף שלפניכם אתם יכולים לראות את ההשלכות של משך הבניה, מ-24 חודש, זה פחות או יותר המצב היום, עד 6 חודשים, לפי מספר עולים לשנה. יש היום בארץ כ-30 אלף יחידות זמניות - בתי מלון, בתי הבראה, דירות שכורות, כולל דירות סגורות שעדיין לא הושכרו וכו'. עלות של פתרון זמני היא כ-30 אלף דולר. אם יודעים

שהשנה ובשנה הבאה יבואו 100 אלף עולים, צריך היום להתחיל לבנות 70 אלף יחידות דיור, כי הבניה נמשכת 24 חודש. הדירה הראשונה תהיה מוכנה רק בעוד שנתיים. כלומר יש לנו 30 אלף פתרונות וחסרים 40 אלף. דרושים 40 אלף פתרונות ארעיים, לפי עלות 30 אלף דולר לפתרון המהיר הוא 2.5 מיליארד שקל. זו העלות אם בונים ב-24 חודש. אם מדברים על 200 אלף עולים כל שנה, צריך היום להתחיל לבנות ל-400 אלף עולים, כאמור יש רק 30 אלף פתרונות זמניים, דרושים 110 אלף פתרונות זמניים, זה עולה 6.6 מיליארד שקל.

אנחנו רואים בפתרונות זמניים ברובם הוצאה מיותרת, כי רובם לא יעמדו זמן רב. זה מחיר של קראוואן, לא של בית שעומד שנים.

מ' איתן :

ב-30 אלף דולר אפשר להקים בית שיעמוד 30 שנים. חברת-הכנסת אלוני סיפרה שהיא גרה בצריף שוודי זה 38 שנים. אפשר להביא לארץ עשרות אלפי יחידות דיור מוכנות.

היו"ר א' שוחט :

חבר הכנסת איתן, אני יכול להבטיח לך, שפרט לבקשה הפורמלית לאישור הבטחות רכישה והסכומים שהופיעו בתקציב, שאני לא רוצה לעכב, לא נרפה מדיון בנושא.

א' ספרן :

אם משך הבניה הוא רק 6 חודשים, זו הנחה קיצונית לצד השני וכולם בוודאי יגידו שזה לא ריאלי, אבל אילו אפשר היה לגמור בנית דירה ב-6 חודשים די היה ב-18 אלף התחלות בניה ולא 70 אלף. אתם יכולים לראות בשקף את הנתונים למשך בניה בין שני המספרים הקיצוניים ולהיקפים שונים של עליה.

יש חשיבות רבה לזמן התגובה. נניח שיבוא יום שכל העולים יהיו כבר בארץ והעליה תיפסק. אם משך הבניה הוא 24 חודש, זמן התגובה שלנו הוא 140 אלף יחידות דיור שאנחנו רוצים שיהיו בבניה כי חשבנו שעוד יגיעו עולים. אם משך הבניה הוא 6 חודשים, זמן התגובה הרבה יותר קצר, יש יותר אפשרות החלטה וביצוע מהיר ולכן נמנעת הוצאה מיותרת של משאבים.

י' לוי :

למה לא הגשתם לנו תזכיר שנוכל לעיין בו?

ד' בועז :

בישיבה לפני יומיים ביקשתם את הנתונים. הכינונו את השקפים.

א' ספרן :

השקף הבא - צווארי בקבוק בתהליך הרחבת היקפי בניה: 1. מחסור חמור בקרקעות זמינות לבניה; 2. תהליכי התכנון והבניה; 3. הערכת סיכון גבוהה מצד גורמי ענף הבניה - אין בטחון שעולים יבואו, אין בטחון שיהיה להם כסף לבנות, ולא מתחילים היום לבנות אלא אם המדינה תיתן איזה שהוא בטחון; 4. משך בניה ארוך; 5. מדיניות ממשלה מעורפלת בנושא השיכון, עד היום לא אמרו לקבלנים בצורה חד משמעית: זאת המדיניות, לכו לעבוד; 6. מגבלות חמורות בגורמי ייצור לבניה. 7. מימון, משכנתאות; 8. המבנה הפיננסי של הענף מאופיין בהון עצמי נמוך ומחסור בבטחונות, ביחוד להיקף בניה כה גדול.

השקף הבא - הפתרונות לצווארי הבקבוק. דבר ראשון, הקצאת משאבים רבים לתכנון. הדבר הזה כבר נעשה. משרד השיכון קיבל כסף ככל שהוא צריך ורוצה על מנת לתכנן את כל הקרקעות שבידיו. אין היום בעיה של מחסור בכסף לתכנון. צריך לעשות מהר את התכנון. התקציב הפיננסי נועד לאפשר בניה לפי פרוגרמה של משרד השיכון.

יש לנו פירוט השינויים הדרושים בחוק התכנון והבניה.

ההתחייבות לרכישה נועדה להקטין את הסיכון של הקבלנים, וכן לאפשר לקבלנים לקבל מימון ממערכת הבנקאות. בלי זה הבנקים לא יעמידו לקבלנים את המימון להיקף הגדול של הבניה, לא בכרמיאל וגם לא בראשון-לציון. אני מזכיר לכם שהיקף הבניה הדרוש הוא פי חמישה מן הקיים היום. גורמי אי-וודאות נוספים שקיימים בענף: כוח אדם, ייבוא חומרי גלם.

פתרון לבעית משך הבניה: מתן תמריצים משמעותיים לקיצור משך הבניה. בישיבה קודמת העלו חברי הכנסת חששות כי קבלנים יתעשרו. רבותי, הקבלנים לא יעשו את העבודה בחינם, הם צריכים לקבל תמריץ ובטחונות כדי שיעשו את העבודה. אם רוצים שיעשו פי חמישה, חייבים לתת להם גם תמריץ וגם בטחון, כי המחיר האלטרנטיבי של פתרונות זמניים, 5 או 6 מיליארד שקלים, הוא יותר מדי גבוה.

רן כהן:

מה שאתה אומר משמעו: מכיוון שאחרנו, עכשיו נשלם טבין ותקילין לקבלנים.

ג' שפט:

ואחרי כל הדברים האלה שציננת, אתה חושב שיספיקו?

א' ספרן:

אני חושב שכן.

לאחר שיהיה אישור ועדת הכספים לתוכנית הזאת, אפשר יהיה להפיץ אותה לקבלנים.

בגלל קוצר הזמן לא אעבור על התוכנית כולה, אתייחס רק למבנה הפיננסי, וקודם כל ליכולת הפיננסית של הקבלנים להרים את הנושא. היום משלם הקבלן מחיר מלא עבור הקרקע, אבל הבנק לא רואה בזה בטחון כי עד היום המינהל לא נתן ליזם לשעבד את הקרקע לטובת המדינה, הוא צריך היה להביא בטחונות אחרים. ביחד עם מינהל מקרקעי ישראל שינינו את הדבר. מעתה ניתן יהיה לשעבד את הקרקע, ולכן יהיה קל יותר לגייס את הכסף כדי לממן את הקרקע.

קבלן יפנה לבנק, והבנק ילווה את הפרוייקט כולו. הבנק ימנה מפקח מטעמו. כל הכספים של הפרוייקט, גם ההוצאות וגם ההכנסות ממכירת דירות יכנסו לחשבון בנק אחד. הפרוייקט יהיה מוגן מבעיות חיצוניות. אם תהיה תביעה נגד אותו קבלן בשל ענין אחר, הפרוייקט הזה מוגן. זה נותן הגנה לדיירים.

יזמים מחו"ל. מכיוון שאנחנו מעריכים שיזמים בארץ לא יוכלו להרים את ההיקף הגדול הזה, מיד לאחר שתאשרו את המדיניות חייבים להביא לידיעת יזמים בחו"ל ולהגיד להם: אלה התנאים, באותם תנאים גם אתם יכולים לבוא לבנות בארץ. בלי העדפות. יזמים מחו"ל יוכלו לבוא לארץ לבנות בכסף שלהם, אלה שאנחנו מקווים שיבואו יש להם פחות בעיות בענין בטחונות, ובטכנולוגיה שלהם.

לווה יחיד. היום כל הבטחונות שמקבל הלקוח מהקבלן נכנסים לאובליגו של היזם. זאת אומרת שהיזם מגיע מהר מאד למגבלה של לווה יחיד, ולא יכול להמשיך לגייס כספים.

ח' אורון:

סעיף 8 מטביר למה לא צריך לתת רבע מיליארד שקל הלואות תקציביות לקבלנים, כי כל המבנה הפיננסי סגור.

א' ספרן :

אנחנו נותנים התחייבות רכישה, שהיא דומה לערבות מדינה. במה היא שונה?
השוני הוא בזה שאנחנו מממשים אותה כשקבלים בית. הממשלה רוצה לקבל בית, והיא מוכנה לקנות אותו אם לא תבוא עליה. הבנק יראה בזה התחייבות חד משמעית, ובנק ישראל אמר לנו שיכיר בזה לצורך הפחתת האובליגו לענין לווה יחיד. זה נותן פתרון משמעותי לבעיה, כי מדברים על התחייבות רכישה בשעור 50%.

ד' בועז :

לפי בקשה של רבים מחברי הועדה לדעת מה מקבל היזם, הכנו את הנתונים בשני שקפים. אציג אותם בקצרה בגלל מגבלת הזמן.

שקף ראשון - התחלקות בסיכונים עם היזמים. כפי שכבר נאמר, 40% - 50% במרכז, בהגדרה רחבה של מרכז, ו-60% - 70% בפריפריה. התחייבות הרכישה נוטלת חלק גדול מהסיכון. יחס דיפרנציאלי למקומות שבהם סיכון גבוה יותר ולמקומות שבהם הסיכון נמוך יותר.

אנחנו רוצים להתמודד עם בעית אשר הבניה. זה נושא שנוי במחלוקת גם בתוך משרד האוצר, גם בבנק ישראל וגורמים אחרים. אני חושב שזה דבר נכון ורצוי, גם אם הוא נדיר ונועז, ואפילו לא איכפת לי שהמדינה תשלם 30 אלף שקל לקבלן שיגמור בניה בשבעה חודשים, ובלבד שנוודא שהתמדין הזה מתחלק בצורה מתקבלת על הדעת בין רוכש הדירה ובין הקבלן.

מ' איתן :

יבנו בדיוק אותו דבר ויקבלו יותר כסף.

ד' בועז :

שני דברים בנושא קרקעות. בענין המימון דיברנו גם בישיבה לפני יומיים. אנחנו מורידים את עומס המימון בכך שדורשים מן היזם רק 10% ממחיר הקרקע, במזומן, 36 חודשים, צמוד פלוס 4.5%. עשינו את זה בתאום עם כל הגורמים: משרד השיכון, מינהל מקרקעי ישראל, החשב הכללי. אנחנו הולכים לקראת הפריפריה בענין הפיתוח, כי בפריפריה מחייבים הרבה פחות מאשר במרכז הארץ.

ח' אורון :

30 חודש ללא ריבית?

היו"ר א' שוחט :

עוד לא ראיתי את המיליונרים שעומדים בתור כדי לבנות בערי פיתוח. ראית את הרווחים הגדולים שהם עושים שם? תאמין לי, אין יזם אחד בתור.

ד' בועז :

ההון העצמי הנדרש, לפי הערכתנו, נע בין 10% ל-15%. אחד המאפיינים של ענף הבניה הוא חוסר משאבים, הון עצמי נמוך, צורך בהון חוזר גדול. באמצעות חבילת התמריצים שאנחנו מציעים, מגיעים להון עצמי נדרש נמוך. לגבי המימון יש המלצה משותפת לשני המשרדים ללכת בשיטת הנאמנות, בנק מלווה. הבעיה היא רק איך להגיע כמה שאפשר יותר מהר בשיטה הזאת גם לאזורי הפריפריה, כי במרכז הארץ לא תהיה בעיה וגם עם קבלנים הגדולים לא תהיה בעיה. כתוצאה מזה אפשר יהיה לקבל מימון ביניים של מערכת הבנקאות. צריך לזכור שמערכת הבנקאות בסופו של דבר מוכרת אשראי כנגד סיכונים, ולכן תהיה מעוניינת להעמיד לענף מקורות להון חוזר. יש לנו הסדר עם בנק ישראל בענין ערבויות וגם בנושא חוק המכר, כדי שמצד אחד זה לא יעיק יותר מדי על קבלנים, ומצד שני נוכל לקיים את חוק המכר.

אני דוחה בשאט נפש את ההתבטאויות של יושב ראש הוועדה, שבא היום בפופולסטיקה מובהקת לתקוף את התוכנית כאילו משרד השיכון הציע אותה.

ח' רמון:

למה אתה מאשים את יושב ראש הוועדה? תתקוף את ביילין.

ר' ריבלין:

אני מבקש לדאוג את מפת ביילין. כשרצו להתחיל בניה לעולים בדמונה, אמר ביילין, כשבא בטיור באוטובוס המפורסם: כאן לא יבנו, כך אני החלטתי; משרד השיכון לא יקבע איפה לבנות, אני אקבע. כך במפורש אמר, באוזני שמעתי.

צריך לשקול מדוע לבנות דירות של 3 - 4 חדרים בעלות 60 אלף דולר. צריך לבנות דירות קטנות, חדר וחצי, לעולים יחידים. למה לבנות דירות שאיש לא יוכל לשלם עבורן?

אני מבקש שנקבל את המפות לשיכון העליה, גם המפות של משרד השיכון וגם של משרד האוצר. ואני מאמין שאז החשב הכללי לא יאמר שהוא לא יכול לסבול עוד את הדיסאינפורמציה שמפיצים, כי מה שאנחנו אומרים אלה דברים מדויקים.

ש' עמור:

אמש היתה במגדל-העמק קבלת פנים ל-188 משפחות שבאו מברית המועצות בשלושת החודשים האחרונים. הקשר התחיל לפני שנה, לאחר ביקור של חיים גורי ומשה שמיר. היתה התכתבות בין העולים האלה ובין מגדל-העמק. כל הגרעין הזה הגיע אלינו, זוגות צעירים עם ילדים. המשפחות שלהם רוצות לבוא למגדל העמק, וזעקת השבר שלהם היתה על כך שהיום אין דירות למשפחות שעומדות להגיע בקרוב. זה המצב גם בעפולה, בכרמיאל, במקומות רבים.

היתה ציניות אנטי-ציונית של הוועדה הבין-משרדית בדאשות סגן שר האוצר לשעבר. כולכם בוודאי יודעים מאמצעי התקשורת שאמרו שהעולים האלה לא יגיעו לערי הפיתוח, לא רוצים ללכת לערי הפיתוח. אני רוצה לומר לכם דברים ברורים לאחר ששמעתי את העולים. להפתעתי, בכנס אתמול הם אמרו שהם לא רוצים לא את נתניה ולא את גדרה, כבר למדו מה זה גדרה - חדרה, הם רוצים לחיות במגדל-העמק. זו משפחה קטנה, טוב להם במקום. למזלנו, התבדו התחזיות הנלוזות והעליה זורמת לערי הפיתוח.

ש' אלוני:

לא כל ערי הפיתוח כמגדל-העמק.

ש' עמור:

יש בעיה קשה של חוסר דירות לזוגות צעירים. צעירים שגדלו בערי פיתוח לא מוצאים להם דירות.

מחירי הדירות שנבנות במגדל-העמק פחות או יותר זהים למחירים בחיפה ובקריית. דירה בת שלושה חדרים, כ-75 מ"ר, עולה כ-65 - 70 אלף דולר. המשכנתה המקסימלית היא 38 - 40 אלף דולר. עולים חדשים וזוגות צעירים לא יכולים לרכוש דירות כאלה.

אני חושב שאין שום סיבה שבעולם שדירה בת שלושה חדרים לא תעלה 40 אלף דולר. לא צריך לגבות כסף בעד קרקע בעיר פיתוח. לא צריך לעודד קבלנים מסודרים במרכז הארץ כדי שיבנו בתל אביב, ראשון לציון או נתניה. צריך לתת עידוד לבניה בישובי פיתוח.

זירוז הבניה. למרות כל הדיבורים על צווי חירום לזירוז הבניה, יש ביורוקרטיה נוראה. אני לא בא להאשים את ידידי מר גדעון ויתקון, אבל יש ביורוקרטיה נוראה עוד מזמן המנדט. אם לא יהיו שינויים, אם לא יהיה זירוז הליכי בניה, בתחום התכנון וזמינות הקרקע, אנחנו עלולים לפספס.

תעסוקה ואבטלה. שעור האבטלה במגזל-העמק הוא גבוה מאד. אני אומר לכם במלוא האחריות שהסיבה לכך היא שהרבה בחורים לא רוצים לעבוד. יש עכשיו חשש כבד של אנשים באזור מגזל-העמק ובסביבה שמא חלילה ייפלטו, כי העליה שבאה מברית-המועצות עדיין לא נגועה בנגע הפרזיטיות והם מוכנים לכל עבודה. אותה קבוצה מלנינגרד, רופאים ומהנדסים, גרים בשכונת שיקום, הם אמרו לי אתמול שהשכונה איננה די נקיה, ביקשו ממני מטאטא וכלי עבודה והתחייבו לנקות את השכונה באופן קבוע. כך יעשו גם במקומות העבודה. בנילית יש 700 עובדים, מהם רק 100 ממגזל-העמק ו-600 תושבי חוץ. אני חושב שהעולים מרוסיה ישנו את פני הדברים. גם בנית הדירות תיתן עבודה וצמיחה.

בניגוד לרכישת הבית בעיר העתיקה בירושלים, אני חושב שבענין זה יש קונסנזוס ובמקום 20% מהפרוגרמה לבניה אפשר להפנות לפריפריה 50%.

ש' אלוני:

אני מתנצלת שלא הייתי בישיבה הקודמת. אני סבורה שלקליטת העליה יש לתכנן פרויקטים שלמים. לדוגמה, אם עד סוף העשור הזה צריך להפוך את באר-שבע ובנותיה לעיר בת חצי מיליון תושבים, לא די בתקציב לשיכון, צריך להקצות גם תקציבי פיתוח למחקר באוניברסיטה בבאר-שבע, כדי שתהפוך למרכז מחקר גדול, גם תקציבי פיתוח לבית החולים שיהיה בית-חולים מרכזי באזור. יש שם שטחים פנויים, אפשר להקים בסביבה שדה תעופה ענקי לחברה בינלאומית לתיקון מטוסים. זה יוסיף הרבה מקומות עבודה.

הדיוור צריך להיות משולב בפיתוח הכולל. מדוע לקחתי לדוגמה את באר-שבע? העולים שבאים היום ארצה, נכון שלא צריך לרכז אותם בין חדרה לגדרה, אבל אלה אנשים שגם מבחינת ההשכלה שלהם יחיו בסביבה אורבנית. כשמביאים לנו הצעות לבנית יחידות דיור, אני רוצה ביחד עם זה לראות תקציבי פיתוח לאוניברסיטה, לבית החולים, למכוני מחקר, למקומות עבודה, מפעלים תעשייתיים, כביש מהיר לתל-אביב.

בבאר-שבע יש אדמות מדינה בשפע. לדעתי, מינהל מקרקעי ישראל הוא הסרסור הכי גדול למחירי קרקע בארץ. אל נשכח שיותר מ-93% מהאדמות הן של המדינה. לא צריך לגנוב בעקיפין תקציבים כדי לגאול עוד דונם באיזה שהוא מקום. זה המקום שצריך היום לפתח אותו על מנת שלא כולם ישבו בין חדרה לגדרה.

חבר-הכנסת עמור דיבר על האפשרות לפתח את מגזל-העמק ולעשותה מרכז גדול. אם הוא עצמו אמר שהיום מגזל-העמק קרובה לחיפה, וכן גם עפולה. אצלנו בנו ישובים, גם קרית-שמונה וגם חצור, כי מי שתיכנן את זה חשב שאנחנו עדיין רוכבים על חמורים, לא ידע שיש אוטובוסים, ומוטב להקים פחות ישובים אבל ישובים גדולים ומפותחים יותר. בבאר שבע יש מרכז שנותן אפשרויות עצומות לפיתוח. בדרך זו צריך גם לפעול סביב אחת הערים בגליל.

ד' תיכון:

מה תאמרי לשאר, שיתנונו?

ש' אלוני:

הפיזור יכול להיות בעיר ובנותיה, אם יש תחבורה טובה. במרכז כזה צריך שיהיו חיי תרבות, תאטרון, תזמורת. אנחנו צריכים להבין שלאנשים שמגיעים לכאן וגם לאנשים שחיים כאן יש צורך לא רק לעבוד ולישון, לא צריך לבנות ערים שהן רק בתי מלון, אלא אדם צריך גם טעם בחיים. מקורות תעסוקה וחיי תרבות צריכים ללכת בד בבד עם השיכון. לא הביאו לפנינו תוכניות כוללות.

הערה בענין בתים טרומיים. כשקמה המדינה הביאו בתי עץ משוודיה. בארץ יש דעות קדומות נגד בתי עץ. לאחר שבעלי עזב את הקיבוץ ולא היתה לנו אפשרות לקנות דירה, רכשנו צריף מעודפי הסוכנות. הצריף הזה עומד זה 38 שנים, באזור שיש בו לחות, ואני מזמינה אתכם לראות אותו. אני לא מתכוננת להחליף אותו.

ההשקעה בבתים כאלה איננה גדולה. הבניה היא מהירה. הצריפים היום טובים יותר ומתוכננים טוב יותר מאלה שהיו לפני 38 שנים. באזורים שבהם יש מקומות עבודה, תנו את הקרקע ותנו אפשרות להקים צריפים.

מ' איתן:

זה לא הולך בגלל חסרון אחד: זה פוגע בקבלנים.

ד' תיכון:

זה יביא לפיתוח של תל אביב, מקסימום - יבנה.

ש' אלוני:

בתל אביב לא יתנו אדמה חינם. באזורים המרחוקים יתנו את האדמה חינם. זה הבדל גדול.

שאלה. האם אנשים שבונים בעצמם את בתיהם יקבלו אותן הטבות שרוצים להבטיח לקבלנים?

ע' אונגר:

כל העמותות וכל ההתארגנויות לבניה עצמית של עולים יקבלו מה שיקבלו קבלנים פלוס פלוס. יש עמותות שכבר התארגנו ואנחנו מסייעים להם.

ד' תיכון:

זאת לא מאסה, זה בשוליים.

ש' אלוני:

זאת לא מאסה, אבל זאת אופציה שחייבים להשאיר אותה פתוחה.

מ' איתן:

אם משפחה של עולים תחליט לבנות את ביתה, זו ממש התאבדות. כי גם ישראלים ותיקים לא יכולים להסתדר עם כל בעלי המקצוע...

י' גולדברג:

אנחנו עוסקים ביעדים לאומיים ואומרים שעליה היא יעד לאומי. לכולם ברור שהמשמעות של עליה היא צמיחה. שר האוצר לשעבר טען שחייבים לסבסד, להעניק מענק למרכז הארץ כדי לעודד את הצמיחה. הדברים חוזרים על עצמם כשמדברים בנושא עליה. הבניה של רוב יחידות הדיור מנווטת לאזור שבין חדרה לגדרה, או בין חיפה לאשדוד.

אני לא מדבר כרגע על המסגרת של ההיערכות לקליטה, אני מדבר על קרקעות מדינה זמינות. יש שאלות לאומיות ממדרגה ראשונה. אם אנחנו רוצים שהגליל לא ינותק, ואנחנו יודעים שיש אזורים שבהם האוכלוסיה היהודית הפכה למיעוט, לא יעלה על הדעת שלא ינווטו את העליה למרכזים כמו עפולה ומגדל-העמק, כי יש ציר בין חיפה ושפרעם ליהודה ושומרון שיש בו היום רוב לא יהודי.

מדברים על מקומות עבודה. במושבות הגליל יש היום מקורות תעסוקה ויש קרקעות זמינות לאלף יחידות דיור, ואין יחידה אחת פנויה. מדוע זה לא בתוכנית? מדוע זה לא מופיע בזמינות לבניה מיידית?

חברת הכנסת אלוני אמרה שצריך לאפשר איכות חיים עם כל המשתמע מכך. הרי לפני שלושים שנה גם בבאר-שבע לא היה כלום. (י' תיכון: בכל ערי הפיתוח יש תרבות לא פחות מאשר בתל-אביב). נכון.

אני לא מדבר על 3000 יחידות דיור בגליל. אני מדבר על כך ששני שלישים מהבניה יופנו לגליל ולנגב. לא 50% ולא 40%. יש שם מקומות זמינים. לאוצר המדינה זה יעלה מעט כסף.

מדברים על פיתוח תשתיות, דיברו על פיתוח כבישים. משרדי הממשלה באים לכל מקום ושואלים כמה יש מקומות פנויים שאפשר לשבץ עולים. יש בתי חולים בפרופריה שהמצב בהם ממש מדאיג, הרופאים שם רובם ככולם מבוגרי הגוש המזרחי ורק מיעוט הרופאים הם יהודים, למשל בבית חולים צפת. הרי לא יעלה על הדעת שבתוכנית הבניה לשנה הזאת לא יכללו את ישובי הפרופריה. צריך לקבל החלטה לבנות בכל הישובים בארץ שיימצא בהם פתרון של תעסוקה, על מנת לחסוך גם מבחינה כלכלית. בפרופריה יש זמירות קרקע ואין קושי לבנות מייד. אני אתנגד לתוכנית שמוצגת פה אם לא יגידו שתהיה עדיפות בבניה בנגב ובגליל, עם החישוב הכלכלי. אם באמת רוצים לעסוק בכלכלה. הרי מחר בבוקר אתם תבואו ותגידו שצריך להרחיב את האוטוסטרדות במרכז הארץ, כי גם היום אי אפשר לנסוע, ובשעות הבוקר נוסעים שעתיים מכפר-סבא לתל אביב כדי להגיע למקום העבודה. מה אתם עושים?

היו"ר א' שוחט:

רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה, חבר-הכנסת אלי דייך.

ע' עלי:

ביקשתי רשות הדיבור. לא רשמת אותי?

היו"ר א' שוחט:

נרשמת להשתתף בדיון בנושא הקודם. סלח לי, הרשימה לדיון הזה סגורה.

ע' עלי:

נרשמתי. זה לא ילך לך. לא אתן לך לנהל כאן את הדברים בצורה כזאת. לא אתן.

היו"ר א' שוחט:

אפשר לעמוד במרוך הזה? אתן לך לדבר.

ע' עלי:

איזה מרוך? אתה לא מתבייש?

היו"ר א' שוחט:

חבר-הכנסת עובדיה עלי, לדיון בנושא הזה החברים נרשמו עוד בישיבה הקודמת, שבה לא היית נוכח. אלה שמדברים היום, לא הגיעו לרשות הדיבור בישיבה הקודמת. הודעתי שהרשימה סגורה. אתה ביקשת רשות דיבור בנושא שדנו בו קודם - רכישת הבית בעיר העתיקה - ורשמתי אותך להמשיך הדיון.

ע' עלי:

אני מבקש לדבר בנושא הזה. ואם לא תיתן לי לדבר ברשות, אדבר בלי רשות.

היו"ר א' שוחט:

אני מציע כדלקמן: א. נאשר תקצוב 2.4 מיליארד שקל; ב. נאשר עכשיו התחייבויות רכישה בהיקף 80% לבניה בגליל ובנגב; ג. לא נאשר אחריות מדינה ל-250 מיליון שקל. אם יתברר למשרד השיכון ולמשרד האוצר במשך חודש או חודש וחצי, לפי נסיונות התקשרות עם קבלנים, שאכן אין הענות של קבלנים, תבוא הנה ונאשר את הבקשה לאחריות מדינה או נגדיל את ההתחייבות לרכישה.

ע' אונגר:

לא כך זה עובד. הקבלן יחתום אבל הוא לא יפעיל. לא יהיה לו מימון. אני מאמין שאם תהיה התחייבות רכישה של 90%, הקבלן ילך לבנק ויקבל כסף. תגדילו את התחייבות הרכישה או שתאשרו אחריות מדינה ל-250 מיליון שקל. אם נמצא שטעינו, נתקן בשלב הבא.

א' ספרן:

אי אפשר לתקן כלפי מטה.

ע' אונגר:

למה לא? אני לא מבין, הבאת הצעה ואתה עצמך מתנגד לה? אנחנו מתווכחים שלושה חודשים, סיכמנו סיכום, עכשיו אתה מתנגד? אני חושש שאנחנו עומדים לפני קמטטרופה. בעוד חודשיים עולים יגורו בחוץ.

א' ויינשטיין:

אני מציע לאשר 2.4 מיליארד שקל, לאשר 250 מיליון שקל, ולהתרכז בענין הפריסה.

היו"ר א' שוחט:

אני מעמיד להצבעה את שתי הבקשות - לאישור 2.4 מיליארד ולאישור 250 מיליון שקלים. התחייבויות הרכישה נשארות ברמה שהציע האוצר.

ע' עלי:

יש עוד הצעה.

היו"ר א' שוחט:

נציג האוצר אמר לי שאם עכשיו, לאחר הסיכום עם משרד השיכון, יציעו לאשר 250 מיליון ערבות מדינה למימון ביניים פלוס התחייבות רכישה בהיקף 90%, הוא מושך בחזרה את הנייר שהגיש. זו זכותו.

ע' אונגר:

אני מציע שהועדה תאשר את הבקשות שלפניה, ובהמשך תדון על תוספת. אני בעד ההצעה של היושב ראש.

ד' בועז:

בכל מה שסוכם ונכתב בשתי הפניות יש דברים שמנכ"ל משרד השיכון לא מדווח מהם, יש דברים שאני לא מדווח מהם. אם אתם רוצים לסייע להתחלת בניה, שמשרד השיכון יוכל לפרסם הודעות לקבלנים, להתקשר עם קבלנים, אשרו, בבקשה, את שתי הפניות כמו שהן. אנחנו לא מוסמכים להכניס שינויים. אם יכניסו שינויים, אני מושך בחזרה את שתי הפניות.

א"י דיין:

אני מציע לאשר את שתי הבקשות, אבל שתהיה הצהרה לפרוטוקול שבמנה הבאה - -

היו"ר א"י שוחט:

לא. ההצעה שלי אמרה יותר מזה. קודם כל תצביע הועדה על שתי הבקשות של האוצר כפי שהן. בתחילת כנס הקיץ יגישו לנו נציגי הממשלה תוכנית פריסה, שלוקחת בחשבון את הדברים שנאמרו בישיבה זאת.

מ"י איתן:

אני מבקש להפריד את ההצבעה. אני לא מוכן להצביע בעד מתנות לקבלנים. אני מבקש מהיושב ראש לא להעמיד את שתי הבקשות ביחד להצבעה, לא להכריח אותי להצביע נגד הקצאת כספים לבניה לעולים.

ח"י אורון:

גם אני מבקש הצבעה נפרדת.

היו"ר א"י שוחט:

עם כל הכבוד, לפנינו שתי בקשות. נצביע עליהן. הדיון הסתיים, אין מקום להצעות לסדר.

ש"י שטרית:

אני כועס על ההליך שהיה. ההחלטה לא מבוססת על חומר מסודר. כל השיקופיות האלה מבלבלות. צדק חבר-הכנסת איתן, אתה גורם לנו להצביע נגד התקציב הזה.

היו"ר א"י שוחט:

אני לא גורם לאיש להצביע נגד. אנחנו דנים כבר שש שעות על התקציב הזה.

אני מעמיד להצבעה פנית האוצר מס' 4 ו-5 - הקצבה בסך 2.4 מיליארד שקלים.

ה צ ב ע ה

הוחלט לאשר פניה מס' 4 ו-5 של אגף התקציבים.

מ"י איתן:

אני הצבעתי נגד. אני מוחה נגד האופן שבו הביאו את הפניה להצבעה.

היו"ר א"י שוחט:

אני מעמיד להצבעה פניה מס' 16 - 250 מיליון שקל למימון ביניים לקבלנים.

ה צ ב ע ה

בעד האישור - 10

נגד - 3

הוחלט לאשר פניה מס' 16 של אגף התקציבים

תודה. הישיבה נעולה.

(הישיבה ננעלה בשעה 15:14)